

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Peipsiveere looduskaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord.

Määrusega moodustatakse kolme olemasoleva kaitstava loodusobjekti – Piirissaare zooloogilis-botaanilise kaitseala, Emajõe suudmeala hoiuala ning Emajõe-Suursoo sookaitseala baasil Peipsiveere looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*), laiendatakse kaitstavat ala, et tagada Natura 2000 võrgustikku kuuluva Emajõe suudmeala ja Piirissaare linnuala ning Emajõe-Suursoo loodusala siseriiklik kaitse ja kehtestatakse kaitseala kaitse-eeskiri.

Peipsiveere looduskaitseala paikneb Tartu maakonna idaosas Luunja vallas Kargaja, Kavastu ja Pajukurmu külas, Meeksi vallas Meerapalu ja Parapalu külas, Mäksa vallas Aruaia, Kastre ja Võõpste külas, Vara vallas Kargaja, Praaga, Rehemetsa ja Tähemaa külas, Võnnu vallas Ahunapalu, Kõnnu ja Lääniste külas ning Piirissaare vallas Piiri, Saare ja Tooni külas.

Piirissaare zooloogilis-botaaniline kaitseala on olnud kaitse all alates 1991. aastast, kui Tartu Maakonnavalitsus moodustas 4. detsembri 1991. aasta määrusega nr 306 „Piirissaarel kohaliku tähtsusega zooloogilis-botaanilise kaitseala moodustamine” looduskaitseobjekti haruldaste taimede ja loomade säilitamiseks. Emajõe-Suursoo sookaitseala on olnud kaitse all alates 1981. aastast, kui Eesti NSV Ministrite Nõukogu moodustas 25. mai 1981. aasta määrusega nr 340 „Sookaitsealade moodustamise kohta” sookaitsealad ning Emajõe suudmeala hoiuala loodi Vabariigi Valitsuse 1. juuni 2006. aasta määrusega nr 129 „Hoiualade kaitse alla võtmine Tartu maakonnas” eesmärgiga kaitsta rändlinnuliikide elupaiku.

Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla täiesti uusi alasid (välja arvatud mõned kaitsealade laiendusala), vaid kinnitatakse kaitse all olevatele aladele kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasolevate kaitstavate alade kaitsekorda, liites need üheks kaitsealaks, määratakse loodusobjekti tüübiks looduskaitseala, laiendatakse kaitstavat ala ja kehtestatakse uus kaitse-eeskiri. Muudatuse on tinginud vajadus tagada paremini loodusdirektiivi I lisas nimetaud soo- ja metsaelupaigatüüpide ja seal esinevate kaitsealuste liikide kaitse. Loodusväärtuste mõttes on tegemist tervikliku alaga, mis sõltub otseselt Peipsi järve veetasemest.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regiooni kaitse planeerimise spetsialist Kristel Tatsi (tel 730 2257, e-post kristel.tatsi@keskkonnaamet.ee), eksperdihinnangu on andnud FIE Arvis Kiristaja, eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Taavi Tattar (tel 786 8371, e-post taavi.tattar@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna jurist Madina Talu (tel 627 2178, e-post madina.talu@keskkonnaamet.ee), keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Peipsiveere looduskaitseala kaitse eesmärk on kaitsta elupaigatüüpe vähe- kuni kesктоitelised kalgiveelised järved, huumustoitelised järved ja järvikud, jõed ja ojad, niiskuslembesed kõrgroostud, rabad, siirdesood ja õõtsiksood, nokkheinakooslused, liigirikkad madalsood, vanad loodusmetsad, soostuvad ja soo-lehtmetsad ning siirdesoo- ja rabametsad.

Linnuliigid, kelle elupaiku kaitsealal kaitstakse, on merikotkas (*Haliaeetus albicilla*), kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*), suur-konnakotkas (*Aquila clanga*), kalakotkas (*Pandion haliaetus*), musttoonekurg (*Ciconia nigra*), väikepistrik (*Falco columbarius*), hüüp (*Botaurus stellaris*), väikeluik (*Cygnus columbianus bewickii*), väikekoskel (*Mergus albellus*), väikekajakas (*Larus minutus*), mudanepp (*Limnocyptes minimus*), rohunepp (*Gallinago media*), roo-loorkull (*Circus aeruginosus*), mustviires (*Chlidonias niger*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*), hallõgija (*Lanius excubitor*), väikekärbsenäpp (*Ficedula parva*), õösorr (*Caprimulgus europaeus*), täpikhuik (*Porzana porzana*), vööt-põõsalind (*Sylvia nisoria*), suurkoovitaja (*Numenius arquata*) ja teder (*Tetrao tetrix*). Rändlinnuliigid, kelle elupaiku kaitstakse, on rästas-roolind (*Acrocephalus arundinaceus*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), rägapart (*Anas querquedula*), suur-laukhani (*Anser albifrons*), rabahani (*Anser fabalis*), punapea-vart (*Aythya ferina*), tuttvart (*Aythya fuligula*), sõtkas (*Bucephala clangula*) ja naerukajakas (*Larus ridibundus*).

Kaitsealused kalaliigid, kelle elupaiku kaitstakse, on säga (*Silurus glanis*), tõugjas (*Aspius aspius*), hink (*Cobitis taenia*), võldas (*Cottus gobio*) ja vingerjas (*Misgurnus fossilis*).

Kaitsealused kahepaiksed, kelle elupaiku kaitstakse, on rohe-kärnkonn (*Bufo viridis*), mudakonn (*Pelobates fuscus*) ja rabakonn (*Rana arvalis*).

Kaitsealused putukaliigid, kelle elupaiku kaitstakse, on laiujur (*Dytiscus latissimus*), tõmmuujur (*Graphoderus bilineatus*) ja suur rabakiil (*Leucorrhinia pectoralis*).

Kaitsealused taimeliigid, kelle kasvukohti kaitstakse, on sinine emajuur (*Gentiana pneumonanthe*), mõru vesipipar (*Elatine hydropiper*), kiirjas ruse (*Bidens radiata*), väike konnarohi (*Alisma gramineum*), pruun lõikhein (*Cyperus fuscus*) ja juurduv kõrkjas (*Scirpus radicans*). Lisaks kaitstakse sammaltaimi rohelist kaksikhammast (*Dicranum viride*) ja läikivat kurdsirbikut (*Hamatocaulis vernicosus*).

Samuti on kaitseala kaitse eesmärgiks saarmas (*Lutra lutra*) ja kobras (*Castor fiber*).

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on loodusobjekti kaitse alla võtmise eeldused selle ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus. Peipsiveere looduskaitseala kaitse alla võtmise peamised eeldused on ohustatud ja haruldaste kaitsealuste liikide ning elupaikade esinemine, rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus ning linnudirektiivist ja loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus.

Ohustatus ja haruldus – vaid Peipsi ja Emajõe piirkonnale omaste kaitsealuste ja haruldaste II kaitsekategooria taimeliikide (sinine emajuur, kiirjas ruse, mõru vesipipar, juurduv kõrkjas, väike konnarohi, pruun lõikhein) kasvukohtade kaitse ning II kaitsekategooria liigi mudakonna ja I kaitsekategooria liigi rohe-kärnkonna elupaikade kaitse ja taastamine. Samuti kaitstakse II kaitsekategooria kalaliiki säga.

Haruldased ja ohustatud looduslikud kooslused – vähe- kuni kesктоitelised kalgiveelised järved (3140 – sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt direktiivi 92/43/EMÜ I lisale), huumustoitelised järved ja järvikud (3160), jõed ja ojad (3260), niiskuslembesed kõrgroostud (6430), rabad (7110* – tärn * tähistab esmatähtsat elupaigatüüpi), siirdesood ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodusmetsad

(9010*), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) on haruldaste ja ohustatutena lisatud Loodusdirektiivi I lissasse, mille kaitse tagamises osas on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus.

Merikotkas (*Haliaeetus albicilla*) on Põhja-, Kesk- ja Ida-Euroopa riikides pesitsev liik, kelle arvukus langes oluliselt Läänemere ümbruses 19. sajandi teises pooles ja 20. sajandi alguses vaenamise ning 20. sajandi keskpaigas kloororgaaniliste ühendite kasutamise tõttu. Alates 1957. aastast rakendatud kaitsemeetmetele on tänaseks liigi arvukus küll taas hakanud tõusma, olles Kotkaklubi hinnangul jõudnud 220–250 paarini, kuid jätkuvalt ei saa seda lugeda sellele liigile soodsaks seisundiks (Liigi tegevuskava eelnõu; R. Nellis, 2013). Eesti punase nimestiku kohaselt on merikotkas ohulähedases seisus ning on arvatud looduskaitseeaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina I kategooria kaitsealuste liikide hulka.

Kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*) Hoolimata väikesest negatiivsest produktiivsustrendist, on liigi arvukus kasvanud mõõdukas trendis viimastel aastakümnetel tänaseks kuni 60 paarini. Eesti punase nimestiku kohaselt on kaljukotkas ohualtis seisus ning on arvatud looduskaitseeaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina I kategooria kaitsealuste liikide hulka. Eesti kaljukotkapopulatsiooni mõjutab kõige enam toitumisalade – lagesoo ja sooserva metsad – hävinemisest ja kvaliteedi langusest tingitud metsakanaliste ja lagesoo kurvitsaliste arvukuse langus. Järjest enam muutub arvestavamaks häirimise ohutegur (Kaljukotka kaitse tegevuskava eelnõu; Kotkaklubi, 2012).

Suur-konnakotkas (*Aquila clanga*) on väheneva arvukusega lind, kes on Eesti punase nimestiku järgi äärmiselt ohustatud seisus ning kes on arvatud looduskaitseeaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina I kategooria kaitsealuste liikide hulka. Suur-konnakotkas on Eestis väga harv pesitseja, 2011. aastal pesitses teadaolevatel territooriumidel vaid üks suur-konnakotkapaar ja neli väike- ja suur-konnakotka segapaari. Hinnanguliselt võib Eestis pesitseda koos segapaaridega vaid 5–10 suur-konnakotka paari. Suur-konnakotka arvukus on tugevas languses. (Suur-konnakotka kaitse tegevuskava 2006-2010, Kotkaklubi).

Hüüp (*Botaurus stellaris*) on stabiilse arvukusega haudelind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohulähedases seisus ning kes on arvatud looduskaitseeaduse alusel vähearvuka ja ohustatud arvukusega liigina II kaitsekategooria kaitsealuste liikide hulka.

Öösorr (*Caprimulgus europaeus*) on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ning kes on arvatud looduskaitseeaduse alusel vähenevate elupaikade ja väheneva arvukusega liigina III kaitsekategooria kaitsealuste liikide hulka.

Mustviires (*Chlidonias niger*) on mõõdukalt langeva arvukusega haudelind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ning kes on arvatud looduskaitseeaduse alusel vähenevate elupaikade ja väheneva arvukusega liigina III kaitsekategooria kaitsealuste liikide hulka.

Väikepistrik (*Falco columbarius*) on kohatise levikuga tugeva langustrendiga haudelind, kes on Eesti punase nimestiku kohaselt ohualtis seisus ning kes on arvatud looduskaitseeaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina I kategooria kaitsealuste liikide hulka.

Väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*) on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ning arvatud looduskaitseeaduse alusel vähenevate elupaikade ja väheneva arvukusega liigina III kaitsekategooria kaitsealuste liikide hulka.

Punaselg-õgija (*Lanius collurio*) on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ning arvatud looduskaitseeaduse alusel vähenevate elupaikade ja väheneva arvukusega liigina III kaitsekategooria kaitsealuste liikide hulka.

Hallõgija (*Lanius excubitor*) on kohatise levikuga stabiilse arvukusega haudelind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohulähedases seisus ning arvatud looduskaitseaduse alusel vähenevate elupaikade ja väheneva arvukusega liigina III kaitsekategooria kaitsealuste liikide hulka.

Väikekajakas (*Larus minutus*) on tugevalt langeva arvukusega haudelind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohualtis seisus ning kes on arvatud looduskaitseaduse alusel vähearvuka ja ohustatud arvukusega liigina II kaitsekategooria kaitsealuste liikide hulka.

Mudanep (*Lymnocyptes minimus*) on kohatise levikuga Mandri-Eestis ja stabiilse arvukusega haudelind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohualtis seisus ning arvatud looduskaitseaduse alusel vähearvuka ja ohustatud liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka.

Kalakotkas (*Pandion haliaetus*) Kalakotka arvukus on kõikuv ja tema elupaigad ohustatud. Möödunud sajandi jooksul ahenes tema areaal märgatavalt inimesepoolse tagakiusamise tagajärjel ning arvukus langes kriitilise piirini kogu maailmas. Eestis on kalakotkal olnud samuti kaks madalseisu: 20. sajandi alguse “kullisõja” ajal ja 1960–1970-tel aastatel, kui kogu maailmas tekkisid pestitsiididest põhjustatud probleemid. Viimase 20 aastaga on liigi arvukus Eestis mitmekordistunud. Kui 1985. aastal pesitses meil umbes 10 paari, siis aastatel 2004–2005 pesitses Eestis juba 50–60 paari kalakotkaid (Kotkaklubi, avaldamata andmed), mis annab lootust populatsiooni säilimiseks. Eesti punase nimestiku kohaselt on kalakotkas ohualtis seisus ning on arvatud looduskaitseaduse alusel haruldase ja hävimisohus liigina I kategooria kaitsealuste liikide hulka. Ohustavate teguritena on välja toodud häirimine, vanade okasmetsade kadumine, veekogude eutrofeerumine ning õhusaaste (Kalakotka kaitse tegevuskava 2011–2015 eelnõu; Kotkaklubi, 2011).

Vööt-pöös (*Sylvia nisoria*) on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ning arvatud looduskaitseaduse alusel vähenevate elupaikade ja väheneva arvukusega liigina III kaitsekategooria kaitsealuste liikide hulka.

Teder (*Tetrao tetrax*) on Eestis ebaühtlase levikuga regulaarne haudelind ja talvitaja. Liik asustab mitmekesiseid elupaiku, eriti tähtsad on tema jaoks sood ja nende servakooslused. Alates eelmise sajandi keskpaigast esineb tedre arvukuses üldine langustrend. Vaatamata hetkel veel küllaltki kõrgele arvukusele (Eestis 6000–12 000 “paari”) on vajalik arvukuse languse peatamine. Eesti punase nimestiku järgi on liik ohulähedases seisus ning arvatud looduskaitseaduse alusel vähenevate elupaikade ja väheneva arvukusega liigina III kaitsekategooria kaitsealuste liikide hulka. Peamisteks ohuteguriteks on elupaikade kvaliteedi langus, hävimine ja fragmenteerumine, röövlus ja häirimine. Elupaikade säilitamine ja röövluse ning häirimise mõju vähendamine on peamised tingimused liigi soodsa seisundi saavutamiseks (Tedre kaitse tegevuskava eelnõu; Eesti Ornitoloogiaühing, 2012).

Roo-loorkull (*Circus aeruginosus*) on ebaühtlaselt levinud haudelind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ning kes on arvatud looduskaitseaduse alusel vähenevate elupaikade ja väheneva arvukusega liigina III kategooria kaitsealuste liikide hulka. Roo-loorkulli elupaigaks sobivad suuremad roostikud ja roo-sood. Ohuteguriks on sobivate pesitsusalade (roostikud ja roo-sood) kadumine.

Rohunepp (*Gallinago media*) on ebaühtlaselt levinud harv haudelind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohualtis seisus ning kes on arvatud looduskaitseaduse alusel vähearvuka ja ohustatud liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka. Rohunepi arvukus on pidevalt vähenenud. Selle põhjuseks on madalsoode kuivendamine, lamminiitide ja soostunud heinamaade ulatuslik kraavitamine ja viimastel aastakümnetel niitmise lakkamine jõelammidel.

Täpikhuik (*Porzana porzana*) on stabiilse arvukusega haudelind, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohuvälises seisus ning kes on arvatud looduskaitseaduse alusel vähenevate elupaikade ja väheneva arvukusega liigina III kategooria kaitsealuste liikide hulka. Pesitseda eelistab täpikhuik tihedas tarnastikus või roostikus, madal- ja siirdesoodes, niisketel niitudel, eutroofsete järvede kallastel jm. Täpikhuigu pesitsusaegseks arvukuseks Eestis aastatel 2003–2008 on hinnatud 1 000–10 000 paari,

seega võib arvukus väga suures ulatuses muutuda, kuid üldist trendi hinnatakse stabiilseks (Roostikulindude kaitse tegevuskava eelnõu; Eesti Ornitoloogiaühing, 2013).

Suurkoovitaja (*Numenius arquata*) on üle Eesti hajusalt levinud haudelind, kes asustab mitmesuguseid avamaastikke (jõeluhad, rannaniidud, põllumajandusmaastik, aga ka lagerabad ja sood) ning puudub vaid piirkondadest, kus valdavad suured metsamassiivid. Viimase arvukushinnangu kohaselt võiks Eesti alal pesitseda 3000–5000 paari suurkoovitajaid, meie asurkond moodustab ca 7% Euroopa asurkonnast (Suurkoovitaja (*Numenius arquata*) kaitse tegevuskava eelnõu; J. Eltsi ja R. Marja, 2013).

Must toonekurg (*Ciconia nigra*) on väheneva arvukusega linnuliik, kes on Eesti punase nimestiku järgi ohualdis ning arvatud looduskaitsealuse alusel haruldase ja hävimisohus liigina I kaitsekategooria liikide hulka, kuna tema arvukus on langenud 1980-ndate aastate alguse 250-lt pesitsevalt paarilt tänase 100–115 paarini. Lisaks kuulub must-toonekurg ka linnudirektiivi I lisasse. Must-toonekure elupaikadeks on eelkõige vanad, minimaalse häirimise ja soodsate toitumispaikadega looduslikult mitmekesised metsamassiivid. Liigi peamisteks ohuteguriteks on pesapaikade hävimine, pesitsusaegne häirimine ja toitumisalade degradeerumine. Lisaks must-toonekurele elab talle pesitsuspaigaks sobivates vanades metsades veel kuni 400 ohustatud liiki (Must-toonekure kaitse tegevuskava 2009–2013). Seega toimib must-toonekurg teiste ohustatud liikide suhtes katusliigina.

Juurduv kõrkjas (*Scirpus radicans*) on stabiilse arvukusega taimeliik, mis on Eesti punase nimestiku järgi ohulähedases seisus ning mis on arvatud looduskaitsealuse alusel vähearvuka ja ohustatud liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka. Mitmeaastane soistel niitudel, luhtadel, veekogude kallastel kasvav taim. Eestis kasvab valdavalt peamiselt Peipsi järve kallastel. Liiki ohustab kasvukohtade kuivendamine.

Sinine emajuur (*Gentiana pneumonanthe*) on võrreldes viimase 40 aastaga oluliselt vähenenud ning keskkonnaregistri andmetel kasvab taim vaid Peipsi järve piirkonnas Ida-Virumaal ja Tartumaal. Taimeliukohtadeks on soostuvad niidud ja madalsood. Eesti punase nimestiku järgi on liik ohualtis seisus ning on arvatud vähearvuka ja ohustatud liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka.

Kiirjas ruse (*Bidens radiata*) on levinud üksnes Emajõe ja Peipsi kaldavööndis, keskkonnaregistri andmetel vaid Tartu maakonnas, mille seitsmest leiukohast enamik (viis) asuvad Peipsiveere kaitsealal. Eesti punase nimestiku järgi on liik ohualtis seisus ning on arvatud vähearvuka ja ohustatud liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka.

Mõru vesipipar (*Elatine hydropiper*) on Eestis harvaesinev liik, kuna sellel liigil on Eestis vaid üksikud leiukohad. Eesti punase nimestiku järgi on mõru vesipipar ohualtis seisus ning looduskaitsealuse alusel arvatud vähenevate elupaikade ja väheneva arvukusega liigina III kategooria kaitsealuste liikide hulka.

Väike konnarohi (*Alisma gramineum*) on harvaesinev peamiselt Peipsi rannikul kasvav taim. Eesti punase nimestiku järgi on liik ohualtis seisus ning on looduskaitsealuse alusel arvatud vähearvuka ja ohustatud liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka.

Pruun lõikhein (*Cyperus fuscus*) Eestis kasvab valdavalt peamiselt Peipsi järve kallastel. Eesti punase nimestiku järgi on liik ohualtis seisus ning on arvatud looduskaitsealuse alusel vähearvuka ja ohustatud liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka. Liiki ohustab kasvukohtade kuivendamine.

Roheline kaksikhammas (*Dicranium viride*) on kitsa ökoloogilise amplituudiga liik ning seetõttu Eestis kohatise levikuga. Eestis on teadaolevalt 20 leiukohta, millest enamik asuvad teadaolevalt Põhja- ja Lääne-Eestis, tamme- ja tamme-segametsades. Eesti punase nimestiku järgi ohulähedases seisus ning kes on arvatud looduskaitsealuse alusel vähearvuka ja ohustatud arvukusega liigina II kaitsekategooria kaitsealuste liikide hulka. Rohelise kaksikhamba soodsat seisundit võivad mõjutada metsa raumisega seotud keskkonnatingimuste muutus, metsade kuivendustööd, vanade lehtpuude raie

ning metsakoosluste killustumine (Rohelise kaksikhamba kaitse tegevuskava eelnõu; K. Vellak, 2011).

Läikiv kurdsirbik (*Hamatocaulis vernicosus*) on praegu heas seisundis, olgugi et tema Eestis teadaolevast 32 leiukohast on mõned kasvukohad hävinud. Eesti punase nimestiku järgi on liik ohulähedases seisus ning looduskaitsealuse alusel arvatud vähenevate elupaikade ja väheneva arvukusega liigina III kategooria kaitsealuste liikide hulka. Peamiseks ohuteguriks liigile on tema kasvukohtade kuivendamine või veerežiimi muutmine ja eutrofeerumine. (Läikiva kurdsirbiku kaitse tegevuskava eelnõu; N. Ingerpuu, 2011).

Völdas (*Cottus gobio*) on Eestis III kategooria kaitsealune liik ning kuulub EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II lisasse. Völdas esineb Euroopas Gröönimaa ja Skandinaavia põhjaosast kuni Itaalia lõunaosani. Eestis on völdast leitud 77 jõest, ojast ja järvest. Samas on völdase levik kõigis Mandri-Eesti vesikondades lünklik ning igas vesikonnas leidub jõestikke ja veesüsteeme, kus ta puudub. Öise eluviisiga völdas vajab eluks kruusast-kivist põhja ja jahedat hapnikurikast vett. Völdas on paikse eluviisiga põhjakala ja võrdlemisi väikese levimisvõimega, seega osutuvad ebasoodsate elutingimustega jõelõigud talle tihti levila laiendamisel ületamatuks takistuseks (Loodusesõber 2012/6, Meie kalad Euroopa Liidu kaitse all, R, Västrik). Eesti punase nimestiku järgi on liik ohuvalises seisundis.

Hink (*Cobitis taenia*) ja **vingerjas** (*Misgurnus fossilis*) kuuluvad looduskaitsealuse alusel vähenevate elupaikade ja väheneva arvukusega liigina III kaitsekategooria kaitsealuste liikide hulka. Liigid on kantud ka Eesti punasesse nimestikku, kuid puuduliku andmestiku tõttu puuduvad täpsemad andmed liikide seisundi kohta.

Tõugjas (*Aspius aspius*) Liik on kantud ka Eesti punasesse nimestikku, kuid puuduliku andmestiku tõttu puuduvad täpsemad andmed liigi seisundi kohta. Looduskaitsealuse alusel on tõugjas arvatud vähearvuka ja ohustatud liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka.

Säga (*Silurus glanis*) on Eesti punase nimestiku järgi eriti ohustatud seisus liik. Säga on Eestis vähe sobivaid elupaiku ja siin on liigi levila põhjapiir. Säga on looduskaitsealuse alusel arvatud vähearvuka ja ohustatud liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka.

Laiujur (*Dytiscus latissimus*) ja **suur-rabakiil** (*Leucorrhinia pectoralis*) on looduskaitsealuse alusel arvatud vähenevate elupaikade ja väheneva arvukusega liikidena III kaitsekategooria kaitsealuste liikide hulka. Liigid on kantud ka Eesti punasesse nimestikku, kuid puuduliku andmestiku tõttu puuduvad täpsemad andmed liikide seisundi kohta.

Tõmmuujur (*Graphoderus bilineatus*) Eesti punase nimestiku järgi on tõmmuujur ohualtis seisus ning looduskaitsealuse alusel arvatud vähenevate elupaikade ja väheneva arvukusega liigina III kategooria kaitsealuste liikide hulka.

Rohe-kärnkonn (*Bufo viridis*) on väheneva arvukusega liik. Eesti punase nimestiku kohaselt on rohe-kärnkonn äärmiselt ohustatud liik ning on arvatud looduskaitsealuse alusel haruldase ja hävimisohus liigina I kategooria kaitsealuste liikide hulka. Peamisteks ohuteguriteks on avamaade võsastumine, keskkonnamürgid, põllumajanduslik tegevus, veekogude ohustamine.

Mudakonn (*Pelobates fuscus*) on väheneva arvukusega liik. Eesti punase nimestiku järgi on mudakonn ohualtis seisus ning on arvatud looduskaitsealuse alusel vähearvuka ja ohustatud liigina II kategooria kaitsealuste liikide hulka. Peamisteks ohuteguriteks on avamaade võsastumine, keskkonnamürgid, põllumajanduslik tegevus, veekogude ohustamine.

III kategooria kaitsealused liigid - vähenevate elupaikade või väheneva arvukusega liigid, mille arvukust ohustab elupaikade ja kasvukohtade hävimine või rikkumine ja mille arvukus on vähenenud sedavõrd, et ohutegurite toime jätkumisel võivad nad sattuda ohustatud liikide hulka. Tegemist on Eestis arvukalt esinevate liikidega, millele ohustatuks sattumise vältimiseks tuleb

looduskaitsealadele kaitsta vähemalt 10% kõigist liigi kasvukohtadest. Peipsiveere looduskaitseala on sellisteks liikideks saarnas ja rabakonn.

Loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus – loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud loomaliike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Direktiivi artikli 6 punkt 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada vajalikud kaitsemeetmed direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Peipsiveere looduskaitsealal on esindatud ohustatud ja haruldased elupaigatüübid (tärn * elupaigatüübi nimetuse taga tähistab nende esmatahtsust) vähe- kuni keskoitelised kalgiveelised järved (3140), huumustoitelised järved ja järvikud (3160), jõed ja ojad (3260), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), rabad (7110*), siirdesood ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodusmetsad (9010*), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*), mis on kantud loodusdirektiivi I lisasse. Liikidest kaitstakse loodusdirektiivi II lisas nimetatud hinku, võldast, vingerjat, rohelist kaksikhammast ja läikivat kurdsirbikut, IV lisasse kantud rohe-kärnkonna, mudakonna, rabakonna, saarnas ja V lisas nimetatud kobrast. Samuti kaitstakse loodusdirektiivi II ja IV lisasse kuuluvat laiujurit, tõmmujurit ja suurt rabakiili ning II ja V lisasse kuuluvat tõugjat..

Eksperdi hinnangul (Laanetu, 2012) on kobraste arvukus pärast pikaajalist tõusu (16 000 – 18 000 kobrast Eestis) siiski Ida-Eestis stabiliseerunud ja paiguti isegi vähenenud. Kobras kuulub Berni konventsiooni liikide hulka ning Eesti populatsioonid kuuluvad ka loodusdirektiivi V lisasse, mis näitab liigi ja tema elupaiga kaitse vajadust Euroopas.

Linnudirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus – linnudirektiivi eesmärk on kaitsta kõiki linde tapmise ja püüdmise eest, piirata lindude küttimist ja nendega (samuti nende kehaosade ja neist valmistatud esemetega) kaubitsemist. Direktiiv teeb kohustuslikuks moodustada üle-euroopaliselt ohustatud liikide ja rändliikide elupaikade kaitseks spetsiaalsed [linnualad](#). Linnudirektiivi artikli 4 punkt 2 kohaselt on liikmesriikidel kohustus rakendada erimeetmeid direktiivi lisades nimetatud regulaarselt esinevate rändlinnuliikide, eelkõige nende liikide pesitsus-, sulgimis- ja talvitusala ning rändepeatuspaikade kaitseks, mis tagaks nende liikide säilimise ja paljunemise levikualal.

Liigid, kelle rändepeatus- ja pesitsuspaiku kaitstakse on linnudirektiivi I lisasse kuuluvad merikotkas, kaljukotkas, suur-konnakotkas, kalakotkas, must-toonekurg, väikepistik, hüüp, väikeluik, väikekoskel, väikekajakas, rohunepp, roo-loorkull, mustviires, punaselg-õgija, hallõgija, väike-kärbsenäpp, öösorr, täpikhuik ja võõt-põõsalind. Samuti kaitstakse I ja III/2 lisasse kuuluvat mudanepi, suurkoovitajat ja tetre. Lisaks kaitstakse linnudirektiivi II/1 lisasse kuuluvat rägaparti ja rabahane, II/2 lisasse kuuluvat sõtkast ja naerukajakat ning II/1 ja III/1 lisasse kuuluvat sinikael-parti, II/1 ja III/2 punapea-varti ja tuttvarti ning II/2 ja III/2 lisasse kuuluvat suur-laukhane.

Rahvusvahelisest lepingus tulenev kohustus – Ramsari konventsiooni eesmärk on kaitsta kogu maailma märgalaid, kuna nende pindala ja väärtus väheneb pidevalt nende kuivendamise, reostamise ja majandusliku kasutuselevõtu tõttu. Konventsioonis rõhutatakse märgalade suurt ökoloogilist rolli, seda eriti veelindude rände-, puhke- ja pesitsuspaikadena. Kõik konventsiooniga liitunud riigid peavad võtma meetmed märgalade kaitseks.

Emajõe suursoo ja Piirissaare on arvatud Ramsari alade hulka.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Peipsiveere looduskaitseala eesmärk on Emajõe deltasooistiku ning Peipsi järve rannasooistike looduse, ökosüsteemide ja maastike kaitse, uurimine, tutvustamine ning taastamine. Samuti on looduskaitseala eesmärk Piirissaare ja Emajõe suudmeala märgala ökosüsteemide ja Piirissaare rannamaastike säilitamine, kaitse, uurimine ja tutvustamine. Lisaks on kaitseala eesmärk kaitsealuste taime- ja loomaliikide, rändlinnuliikide ning looduslike elupaikade kaitse. Tegu on nii Eesti kui ka Euroopa

kontekstis väga väärtusliku tervikliku looduskompleksiga, kuhu jäävad mitmed üleeuroopalise tähtsusega elupaigatüübid, alustades unikaalsesse veesüsteemi kuuluvatest järvedest, jõgedest ja ojadest, lõpetades erinevate soo- ja metsaelupaikadega. Kaitseala Emajõe-Suursoo ossa jääv deltasoostik on Eesti suurim ja ainulaadne. Kaitsealal on esindatud kõik kolm soo arenguastet, osakaalult on kõige enam madalsoid, seejärel siirdesoid ja kaitstavale alale jääb vaid üks raba – Meerapalu. Kaitseala soid inventeeriti Natura 2000 raames, metsi viimati 2008. aastal.

Ligikaudu 49% alast on kaetud väärtuslike soo- ja metsakooslustega, mille esinduslikkus on vahemikus A–D.

Emajõe-Suursoo ja Piirissaar on ka rahvusvaheliselt olulised märgalad (Ramsari alad). Samuti on Emajõe-Suursoo, Piirissaar ja Emajõe suudmeala hoiuala tervikuna määratud tähtsaks linnualaks (IBA ehk *Important Bird Area*), st rahvusvaheliselt oluline linnuala. Ala on oluline 22 märgaladega seotud liigile ning kaheksale rändepeatuspaigana ala kasutavale liigile, kes on välja toodud eelmises peatükis. Neist osad liigid (nt väikekajakas, punapea-vart, rägapart) kasutavad ala nii läbirändamiseks kui ka pesitsuseks.

Linnuliikidest on Peipsiveere kaitseala oluline pesitsevate soolindude, kuid ka üle-eestiliselt ja üleeuroopaliselt ohustatud linnuliikide poolest. Peale pesitsejate on Emajõe-Suursoo sood ja Pedaspää laht tähtsad vee- ja soolindude rändepeatuspaigad (eriti väikeluigele ja väikekosklale) ning Piirissaare ümbruse vetel peatub kevadel ja sügisel tuhandeid tuttvarde, punapea-varte, sõtkaid ning sadu sinikael-parti ja väikekosklaid, kuid ka suur-laukhanede, rabahanede ja väikeluikede rändeparvi. Piirissaare roostikus pesitsevad hüübid ja roo-loorkullid, mustviired ja väikekajakad. Rahvusvahelise tähtsusega rändekogumeid moodustavad sügiseti väikeluik ja väikekoskel. Maakondliku tähtsusega rändepeatusalad on rabahanel, suur-laukhanel, rägapardil ja sõtkal (Peipsiveere kaitsekorralduskava raames koostatud aruande eelnõu; 2013). Vahetult Koosa järve äärest on leitud kaitse eesmärkideks olevatest liikidest roo-loorkulli ja hüüpi. Kaitseala Emajõe-Suursoo osas asub märkimisväärselt suur kotkapopulatsioon, eriti merikotkaste asurkond, mida loeti 2006. aastal Eesti suurimaks merikotkaste lokaalarukonnaks. Ka Piirissaarel pesitseb merikotkas. Veel pesitsevad Peipsiveere kaitseala Emajõe-Suursoo osas kalakotkas, kaljukotkas ja suur-konnakotkas (Peipsiveere kaitsekorralduskava koostajate andmetel on hetkel suur-konnakotka pesitsus alal teadmata, kuid liigi esinemine alal on tõenäoline), kusjuures Emajõe-Suursood on nimetatud ka üheks parimaks kalakotka sigimisalaks. Emajõe-Suursoo üheks eripäraks on seni Eestis peaaegu eranditult rabades pesitseva hallõgija regulaarne pesitsemine madal- ja siirdesoodes. Lagedatele madal- ja siirdesoodele on tüüpilisteks liikideks teder ja suurkoovitaja. Roostikes elavatest liikidest vääriavad äramärkimist hüüp, väikekajakas, mustviired, roo-loorkull (Peipsiveere kaitsekorralduskava raames koostatud aruande eelnõu; 2013).

Peipsiveere kaitsekorralduskava koostajate hinnangul (2013) pesitseb Peipsiveere kaitsealal suurema arvukusega väikekajakaid 200–400 paari (pesitsuse osakaal Eestis on 40%), mustviireid 150–250 paari, naerukajakaid 1000–1300 paari, tetresid 100–200 paari, merikotkaid 8–10 paari ning läbirändel peatuvad arvukamalt tuttvardid 10 000, sõtkad 1600, väikeluiged 800 ning punapea-wardid, rabahaned ja suur-laukhaned kuni 1000 isendiga. Siinkohal on sõtka ja väikekajaka arvukus toodud sügisel rändel, ülejäänutel kevadisel rändel.

Peipsiveere kaitseala kaitsekorralduskava koostamise käigus on uuritud ka kaitseala mõningaid järvi ning 2012. a leitud Tsirkjärvest ohtralt vingerjat, Võngjärvest ja Lääniste Ahijärvest tõugjat ja hinku, Leegu järvest tõugjat. Kuna tõugjale sobivad suurte jõgedega ühenduses olevad järved, siis sobivad Peipsiveere kaitseala Emajõe-Suursoo osas asuvad järved neile hästi elupaigaks. Soitsejärvest 2012. a kaitsealuseid kalaliike ei leitud, kuid kuna ühendus on olemas Kalli järve ja jõega (kus esineb samuti tõugjat), siis võib eeldada, et tõugjat esineb ka Soitsejärves. Samuti võib eeldada, et vingerjat on ka teistes järvedes peale Tsirkjärve. Keskkonnaregistri andmetel on vingerjat varasematel aastatel leitud ka Koosa, Leegu ja Võngjärvest. Säge elupaigad on teadaolevalt Ahja ja Emajões, kuna on leitud eri suurusega isendeid.

Kahepaiksetest oli rohe-kärnkonna viimane elujõuline asurkond Eestis Piirissaarel. Veel 1980ndatel oli

liik Peipsi rannikualadel üsna arvukas. Peipsiveere kaitsekorralduskava koostamise käigus 2012. a tehtud kahepaiksete inventuuril (rohe-kärnkonna ja mudakonna sigimisperioodil) ei leitud kaitsealalt rohe-kärnkonna, kuid ei välistata, et mõningad isendid võivad olla alal säilinud, eriti Emajõe-Suursoo osas, sest kohalike elanike andmetel oli konna kutsehäälitsust veel 2012. a kuulnud. Kuna liigi kadumise põhjuseks peetakse peamiselt sobivate elupaikade kadumist või hääbumist, siis oleks elupaikade taastamisel tõenäoliselt võimalik populatsiooni taastada. Mudakonn on säilinud Emajõe-Suursoos Ahunapalu ja Meerapalu kandis, kuid enamik asurkondadest on ohustatud. Meerapalu küla asurkond jääb kaitsealalt välja. Piirissaarel on säilinud üsna arvukas (ligi 160 isendist koosnev) asurkond. Mudakonn on Eestis oma levila põhjapiiril ning lisaks Piirissaarele ja Peipsi rannikule on liiki veel ka Lõuna- ja Kagu-Eestis ning Lääne-Virumaal. Rabakonna esinemist hinnati 2012. a tavaliseks ja arvukaks kogu Peipsiveere kaitsealal.

Eelnimetatud kahepaiksete inventuuril (2012) märgiti üles ka teisi kaitsealuseid liike ning täheldati laiujuri ja suure rabakiili vastsete esinemist Peipsiveere kaitseala Emajõe Suursoo osas Ahunapalust põhja pool, samuti leiti suure rabakiili vastseid ka Piirissaarelt. Keskkonnaregistri andmetel on kaitseala laiujuri leiukoht Emajõe-Suursoo osas seotud Emajõega.

Sinise emajuure ainsad Tartumaal registreeritud leiukohad jäävad Peipsiveere kaitsealale, osaliselt Emajõe-Suursoo osasse ja osaliselt Piirissaarele, mistõttu on vajalik selle liigi kaitse just Peipsiveere kaitsealal. Mõru vesipipar on Tartumaal registreeritud leiukohtadest vaid Piirissaares ja need on seotud just veekogudeäärsete elupaikadega.

Sammaltaime rohelise kaksikhamba ainsad liigi Tartumaal asuvad teadaolevad leiukohad (keskkonnaregistri andmetel) jäävad kaitseala välispiirile.

Kuna katusliikide ja koosluste põhine kaitsekord tagab kaitse ka teistele märgaladega seotud liikidele, siis eemärkideks on seotud kõik need liigid, kellele Peipsiveere kaitseala on tüüpiliseks biotoobiks.

Erandina kaitstakse antud alal kobrast, kes ei ole küll looduskaitseaduse alusel kaitse all, kuid on loodusdirektiivi liik, kuna kopra arvukus on Euroopas oma leviala piires oluliselt vähenenud. Tartumaal loetakse kobrastele väga sobivaks looduslikuks kasvulavaks just Alam-Pedja looduskaitseala ja Emajõe-Suursoo piirkonda. Kuna Peipsiveere näol on tegemist suurepindalise looduskompleksiga, kus suures osas inimasustus puudub, siis sobib see antud liigile refuugiumiks juhul, kui ka Eestis peaks ta ohustatuks muutuma.

Arvestades eespool kirjeldatud väärtuste olemasolu kaitsealal, millest mitmed on ainuomased just sellele alale või on Eestis üheks peamiseks leiukohaks, on otstarbekas kõnealusel alal kaitset jätkata. Samuti on oluline jätkata Eesti suurima ja ainulaadse deltasoostiku kaitset ning Euroopa Liidu tähtsusega märg-, loodus- ja linnuala kaitset.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitseala tüübiks on valitud looduskaitseala, kuna kaitsealal on peamiseks kaitse eesmärgiks looduse, s.o elupaigatüüpide ja liikide ning nende elupaikade säilitamine. Looduskaitseaduse § 27 kohaselt moodustatakse looduse säilitamiseks, kaitsmiseks, taastamiseks, uurimiseks ja tutvustamiseks looduskaitsealad. Kuna alal esinevad mitmed erinevad loodusväärtused (liigid ja kooslused), siis püsielupaiga moodustamine ei ole otstarbekas, kuna see moodustatakse peamiselt kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitseks. Samuti ei ole hoiuala moodustamine sobilik, kuna hoiuala ei võimaldaks ala tsoneerimist, mis on vajalik kohaste piirangute rakendamiseks kaitseala nendes osades, kus need on vajalikud, nt Koosa järvel Koosa sihtkaitsevööndis viibimise ajaline piirang linnuliikide häirimise vältimiseks pesitsusajal.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtunud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Nii välis- kui ka vööndi piiride määramisel on võimaluse korral kasutatud looduses tuvastatavaid orientiire nagu teed, kraavid, jõed, ojad, metsasihid, möödistanud maaüksused. Juhul kui piiritlemisel ei olnud võimalik kasutada maamärke, kasutati mõttelist sirgjoont või riigipiiri, nt Peipsi järvel Emajõe suudmeala piiranguvööndi piiritlemisel. Kaitseala piir on kantud kaardile kasutades alusena Eesti põhikaarti (möötkava 1:10 000) ja maakatastri andmeid seisuga oktoober 2012.

Liidetava Emajõe-Suursoo kaitseala osas korrigeeritakse piiri nii, et see hõlmaks kogu Natura 2000 linnu- ja loodusala. Erandiks on välispiiri muudatusettepanekud, mis on esitatud 2010. aastal valminud ekspertiisis „Ekspertarvamus Peipsiääre looduskaitseala kaitse-eeskirja eelnõule” (Arvis Kiristaja) ning mille põhjal tehakse ettepanek ühel juhul Emajõe-Suursoo sookaitseala varem projekteeritud piiri ja seega ka Natura 2000 võrgustiku linnu- ja loodusala vähendamiseks ning kuuel juhul laiendamiseks. Samuti tehakse erandina 2011. a avalikustamise käigus laekunud arvamuste põhjal ettepanek Piirissaarel kaitsealast välja arvata hoonestusalad (eramaad), sh sadama territoorium. Viimati nimetatud ettepanek eeldab samuti Natura 2000 loodus- ja linnuala piiride muutmist ning pindala vähendamist.

Peipsiveere looduskaitseala pindala on 34 430 ha. Võrreldes hetkel olemasolevate kaitstavate alade pindalaga suureneb kaitstava ala pindala 250 ha. Sihtkaitsevööndite kogupindala on 19 392 ha ja piiranguvööndite pindala 15 038 ha. Kaitsealast moodustab eramaa 1437 ha (4 %), riigimaa 16 101 ha (47%) ja reformimata maa 16892 ha (49%).

Kaitstavad alad liidetakse, kuna loodusväärtuste mõttes on tegemist tervikliku alaga, mis on Euroopa Liidule esitatud ka ühtse Natura 2000 linnualana ja maismaa osas loodusalana. Natura 2000 aladel tuleb tagada kaitstavate liikide ja elupaigatüüpide soodne seisund. Senine kaitsekord ei ole loodus- ja linnudirektiivi eesmärkide täitmiseks piisav, sest kaitse eesmärgiks olevate soo- ja metsaelupaikade soodsat seisundit ei ole võimalik piiranguvööndis tagada.

Kaitseala välispiir järgib Emajõe Suursoo osas enamuses deltasoostruktuuri soomuldade, st minimaalse inim mõjuga loodusmaastike levikupiiri, millele on liidetud puhverribana metsi. Kaitsealasse on haaratud Emajõe alamjooksu suuremate lisajõgede (Ahja, Kalli, Koosa) looduslikus seisus suudmealad. Kaitseala idapiir Peipsi järvel kulgeb piki Eesti-Vene kontrolljoont, põhjaosa piirneb kaitseala Varnja küla põllumajandus- ja poldrialadega, lääne- ja lõunapiirile jäävad Kavastu, Kastre ja Järvelja ümbruse intensiivselt majandatud ja kuivendatud metsad. Piirissaare osas on välja jäetud külade tuumikalad, kuna nende kaitsealale arvamine ei ole põhjendatud, sest alad on inimeste poolt intensiivselt kasutatud aladena kui ka põllumajanduslikul eesmärgil ning nendel aladel puudub oluline looduskaitseväärus. Analoogselt on toimitud Meerapalu küla kaitsealasse mitte kaasamisel, st kaitsealast on välja jäetud küla hoonestatud tuumikala ja tee, kuna seal puuduvad looduskaitseväärused. Peipsi järve akvatooriumi osa on kaitsealasse arvatud seetõttu, et sellel alal asub Peipsi järves Natura 2000 raames inventeeritud järve elupaigatüüp 3130 ning lisaks jääb järvele roostikualasid, mis on olulised linnustiku rändepeatus- ja pesitsuspaigad. Peipsi järve akvatooriumi osas kasutati piiridena kindlate punktide vahelisi mõttelisi sirgeid, kusjuures Piirissaarel kasutati ka katastriüksuste piire.

Üldiselt kasutati Emajõe Suursoo soostiku osas välispiiri piiritlemisel katastriüksuste, kõlvikute piire ning kraavide ja veekogude kaitseala välist serva ning teede kaitseala sisest serva. Välispiirile jäävad kraavid jäeti kaitseala koosseisu, et oleks võimalik vähendada kuivendamisest tingitud mõjusid sookooslustele. Vooluveekogud jäeti kaitseala koosseisu, kuna tegemist on looduslikus seisus jõgedega, mille kaitse on üheks ala eesmärgiks. Teed jäeti kaitseala koosseisust välja kuna nendel liikumine ja kasutamine ei ohusta ala eesmärke.

Kaitseala on tsoneeritud kuueks sihtkaitsevööndiks ja neljateistkümneks piiranguvööndiks. Piiranguvööndi osakaalu suurendab Peipsi järve osa, kuid enamik kaitseala maismaast kuulub sihtkaitsevööndisse. Kaitseala tsoneerimisel on lähtutud eeskätt ala kaitse eesmärkidest. Lisaks on vööndite määramisel arvestatud ka territoriaalset ja ajaloolist aspekti: tegemist on kolme kaitstava ala liitmise, mida sooviti jätkuvalt vööndite ja nimetustega eristada. Kaitsealal ei ole reservaatide. Sihtkaitsevööndite režiim on vajalik minimaalse inimõjuga soomassiivide, kaitsealuste liikide elupaikade ja kasvukohtade ning rändlindude koondumispaikade kaitseks, samuti metsakoosluste loodusliku arengu tagamiseks. Sihtkaitsevööndeid on kuus, kuna nende kaitse režiim on tulenevalt vööndite kaitse eesmärkidest veidi erinev. Sihtkaitsevöönd on piiritletud sinna, kus kaitse-väärtused eeldavad täielikku majandamiskeeldu, v.a kaitse eesmärkidel tehtavad tööd, ning liigikaitseelisel eesmärkidel ka ajalisi liikumispäärdanguid. Kaitsealal on Apnassaare, Koosa, Meerapalu, Suursoo, Ahunapalu ja Piirissaare sihtkaitsevöönd. Looduslikku sihtkaitsevööndisse (Ahunapalu sihtkaitsevöönd) arvati loodusväärtused, kus inimese sekkumine koosluste arengusse pole kaitse-eesmärgi täitmiseks vajalik, ülejäänud sihtkaitsevööndites esineb kooslusi ja liike, kelle kaitse eeldab ka mõningast sekkumist, mistõttu piiritleti need eraldi vöönditena.

Sihtkaitsevööndite piiritlemiseks kasutati katastriüksuste, kõlvikute piire ning kraavide ja veekogude kaitseala välist serva ning teede kaitseala sisest serva. Vööndipiirile jäävad kraavid jäeti kaitseala koosseisu, et oleks võimalik vähendada kuivendamise tingitud mõjusid sookooslustele.

Piiranguvöönd on kaitseala maa- või veeala, kus on lubatud majandustegevus ja mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Piiranguvöönditesse tsoneeriti need kooslused, mis on tugeva inimtegevuse mõjutusega, kuid olulised puhvrina kõrge väärtusega looduskooslustele. Sealhulgas on piiranguvööndisse tsoneeritud enamik veekogusid, mille kaitseks pole täielik majandustegevuse keelamine otseselt vajalik. Tegemist on kaitseala osaga, kus mõeldukas majandustegevus ei ohusta vööndis esinevaid väärtusi, kuid kus puhvri funktsiooni täitmiseks on vaja rakendada tavapärasest erinevaid piiranguid, nagu näiteks uuendusriiete suuruse piiramine, või sealsete loodusväärtuste kaitse eeldab tavapärasest erinevaid erimeetmeid, nagu näiteks rändepeatuspaiaga kaitseks linnujahi piiramine. Kaitsealal on Ahunapalu, Emajõe-Ahja, Haabsaare, Kantsi, Kuuksaare, Meerapalu, Praaga, Rebassaare, Puusaarõ, Tornimäe, Uru, Virvissaare, Piirissaare ja Emajõe suudmeala piiranguvöönd.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi, kaitseala tsoneeringu ja kaitse eeskirja kohta koostatud ekspertarvamust (Arvis Kiristaja 2010. a) ning Natura 2000 loodus- ja linnuala piiride kohta koostatud eksperti hinnangut (Murel Merivee 2011. a).

Kaitse-eeskirjaga kehtestatakse piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagavad kaitsealal esinevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning oleksid proportsionaalsed saavutatavale efektile. Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud neljateistkümneks piiranguvööndiks ja kuueks sihtkaitsevööndiks. Leebem kaitse režiim seaks ohtu kaitseala eesmärkide saavutamise, kuna ei võimalda tagada soo- ja metsaelupaikade ning seal esinevate kaitsealuste liikide elupaikade säilimist. Võrreldes olemasolevate kaitsealadega muutub looduskaitseala tsoneering oluliselt.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele jaguneb kaitseala kuueks sihtkaitsevööndiks ja neljateistkümneks piiranguvööndiks.

Seniste kaitseala piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse kehtetuks järgnevad määrused: Eesti NSV Ministrite Nõukogu 25. mai 1981. aasta määrus nr 340 „Sookaitsealade moodustamise kohta” lisa 1 punkt 27 ning Tartu Maakonnavalitsuse 4. detsembri 1991. aasta määrus nr 306 „Piirissaarel kohaliku tähtsusega zooloogilis-botaanilise kaitseala moodustamine”. Lisaks muudetakse vastavalt Vabariigi Valitsuse 1. juuni 2006. a määrust nr 129 „Hoiualade kaitse alla võtmine Tartu maakonnas”. Varasemate määruste kehtetuks tunnistamise ja muutmise eesmärgiks on

vältida topeltkaitset.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kaitse-eeskirja eelnõu järgi on inimestel lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal, välja arvatud viibida Koosa sihtkaitsevööndis asuval Koosa järvel veelindude pesitsemise ajal 1. aprillist kuni 31. juulini. Veelindude pesitsemise ajal järvel viibimine võib rikkuda lindude pesitsemise, kui näiteks vee peale ehitatud ujupesal mune hauduv vanalind häirimise tõttu pesa hülgab. Koosa järve kaldad on madalad, soised ning seal kasvav pilliroog teeb kalapüügi kallastelt võimatuks. Seega ei ole kalapüük kaldalt ohuks järvel pesitsevatele lindudele ning piirangu eesmärk on kaudselt reguleerida eelkõige mootorita ujuvvahendiga liikumist järvel. Koosa järvel viibimise keelua ajal on erisusena lubatud seal viibida järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Lubatud viibimise erisused tulenevad otseselt looduskaitseaduse § 30 lõikest 3. Ülejäänud kaitsealal on inimestel lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi, kuna varasema pikaajalise praktika põhjal need tegevused ei kahjusta ala kaitseväärtusi.

Jahipidamine on kaitsealal lubatud, kuid erisused on linnujahile (keelatud ajavahemikus 16. september kuni 30. november), koprajahile (lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul) ning kotkaste elupaikade tõttu ka Meerapalu ja Suursoo sihtkaitsevööndis (lubatud 15. veebruarist kuni 31. augustini üksnes kaitseala valitseja nõusolekul). Järgnevalt põhjendatakse jahipidamise erisusi.

Peipsiveere kaitseala on traditsiooniline jahipidamise ala, mis jaguneb viieks jahipiirkonnaks: Peipsiääre, Kastre, Võnnu, Järvselja ja Meeksi. 2010. a ekspertiisis viidati vastuolule kaitse eesmärkides ja linnujahi lubamises; märgiti, et sinikael-part, rägapart, suur-laukhani, rabahani, punapea-vart, tuttvart ja sõtkas, kes on kaitse eesmärgid, on ühtlasi ka jahilinnud. Sellest tulenevalt tegi ekspert ettepaneku kaaluda kahte varianti: 1) kui kaitse-eeskirja kaitse eesmärkide nimetatud jahilindude kaitse ei ole antud kaitsealal oluline, siis jätta jahilindude loetelu põhieesmärkidest välja; 2) säilitada kaitse eesmärgid praegusel kujul ja kehtestada linnujahi keeld rändlindudele olulisel alal Peipsi akvatooriumil ehk kaitseala Emajõe suudmeala piiranguvööndis. Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regiooni esindajad kuulasid seisukoha kujundamiseks ära ka alale jäävate jahindusseltside esindajate ja Tartu Jahindusklubi arvamuse ning 16.12.2010 toimunud vastavateemaline koosolek protokolliti. Eelnimetatud seltside ja klubi esindaja väitel oleks linnujahi keelustamine ebaproportsionaalne piirang võrreldes jahi võimaliku negatiivse mõjuga kaitse eesmärkidele, kuna: 1) jahipidamine Peipsi järvel on niigi lubatud vaid kuni 200 m kaugusel kaldast, kus rändlindude suuri kogumeid ei esine; samuti on piirkonna laskemahud väga väikesed (mõnisada lindu) ning seega puudub oht kaitseväärtustele; 2) enne 15. septembrit rändlindude Peipsi järvele ei saabu ja nende peamised toitumisalad on ümbruskonna põllud, mitte kaitseala veeakvatoorium; 3) jahimeeste jaoks on tegemist olulise traditsiooniga, mille jätkamise võimaldamine soosib hilisemat koostööd jahimeestega väikekiskjate ning kopra arvukuse reguleerimisel jm kaitsekorralduslike tegevuste elluviimisel. Eeltoodust tulenevalt on kaitse-eeskirja eelnõusse jäetud sisse eelnimetatud jahilindude nimekirja kuuluvad linnuliigid ja võimalus linnujahi pidamiseks, kuid keelatud linnujaht lindude massilise sügisrände ajal 16. septembrist kuni 30. novembrini, kui jahi negatiivne mõju kaitse eesmärgile on kõige suurem.

Koprajahti soovitati 2010. a ekspertiisis lubada üksnes kaitseala valitseja nõusolekul populatsiooni arvukuse reguleerimise eesmärgil, kui ilmneb kopra tekitatud kahjustusi. Jahindusklubi ja jahiseltside esindajate arvamuse kohaselt ei tohiks koprajahti siduda kahjustuse ilmnemisega, vaid kaitseala valitseja poolt lubades fikseeritava laskemahuga ja piirkondadega jahipiirkondade kaupa. Kõige mõttekam on koprakahjusid ennetada ning siduda küttimismahud seire tulemustega ja arvukuse reguleerimise vajadusega nii looduslikel kui ka mittelooduslikel veekogudel.

Kehtiva jahiseaduse kohaselt määratakse väikeulukite laskemaht maaomaniku ja jahipiirkonna kasutaja ühisel kokkuleppel. Selleks, et tagada kopra asurkonna soodne seis alal ning et riigil oleks võimalik oma huvide kaitsmiseks väikeuluki laskemahtudes kaasa rääkida, on alal koprajaht lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Oluline oleks vältida kopra tegevuse tulemusena teiste

looduskaitsete väärtuste, maaomanike vara või Piirissaare laevakanali kahjustamist.

Kotkaste pesitsuse häirimise vältimiseks on Meerapalu ja Suursoo sihtkaitsevööndis jahipidamine 15. veebruarist kuni 31. augustini lubatud vaid kaitseala valitseja nõusolekul. Kuigi teadaolevalt ei ole kaitsealal viimase 15 aasta kestel tuvastatud inimtegevuse häirivat mõju kotkastele, arvestatakse selle piiranguga liikide jaoks vajalikke kaitsekorralduslikke meetmeid ja rakendatakse ettevaatusprintsipi, et minimeerida võimalikke riske. Kotkaste pesitsusaeg langeb juunist septembrini kokku sokujahi ajaga, mis on seni lubatud olnud, ja veelinnujahi ajaga augusti teisel poolel. Kuna sihtkaitsevööndid (Meerapalu, Suursoo) on oluliselt suurema pindalaga kui kotkaste püsielupaigad, saab jahipiirkonna kasutusõiguse loas määrata alad, kus võib jahti pidada, jättes jahist puutumata alad, kus viibimine võiks oluliselt häirida kotkaste pesitsust. Seega otsustati lubada jahipidamist ka kotkaste pesitsusajal.

Kalapüük on kaitsealal lubatud. Kalapüügil tuleb arvestada Koosa sihtkaitsevööndis Koosa järvel määrusega kehtestatava viibimise keelu ajaga, mille tõttu ei tohi järvel viibida ka kalapüügi eesmärgil. Kuna alale jääb Peipsi järv ja Emajõgi koos lisajõgedega, kus on pikka aega traditsiooniliselt kala püütud ja kalapüügi kohta kehtivad muud üldised püügipiirangud ka kaitsealal, siis ei nähta kalapüügis ohu kaitseala kaitseväärtuste säilimisele ega kaitse eesmärkide täitmisele.

Telkimine ja lõkke tegemine kaitsealal on lubatud ainult kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud kohtades ning õuemaal maaomaniku nõusolekul. Eramaal on lubatud lõkke tegemine ka põllumajandus- ja metsatöödel ning kraavide hooldustöödel. Ettevalmistatud telkimis- ja lõkkekohad on mõeldud kaitseala külastajatele ning nende asukoha valikul saab kaitseala valitseja kontrollida, et kaitsealal asuvate koosluste ja kaitsealuste liikide soodsat seisundit ei kahjustataks. Kooskõlastamata lõkke- ja laagrikohad on suureks tuleohu allikaks ning nendega kaasneb sageli prahistamine, reostus ja pinnasekahjustused. Eramaal lubatakse oma maa kasutamise seotud töödel lõkke teha, et võimaldada näiteks raiejääkide põletamist oma kinnistul. Põllu- ja metsamajandustöödel tehakse lõkke tavaliselt kevadel, sügisel või talvel, kui lõkke tegemisega kaasnevad ohud kaitsealale on minimaalsed.

Kuna senine pikaajaline kasutuspraktika on näidanud, et sõidukiga sõitmine olemasolevatel teedel, mootorsõidukiga sõitmine Emajõe ja Peipsi järve jääkattel või maastikusõidukiga sõitmine kaitseala veekogude jääkattel või Piirissaarel sellise lumikattega, millel liikumine ei kahjusta liike ja kooslusi, ei oma kaitse eesmärkidele kahjulikku mõju, siis on see kaitse-eeskirjaga lubatud. Liiklusseadusest tulenevalt peab viimati nimetatud juhtudel olema maaomaniku nõusolek. Väljaspool nimetatud piirkondi on vajalik kaitseala valitseja nõusolek sellepärast, et kontrollimatu liikumine mootorsõidukiga loodusmaastikel võib ohustada looduskaitseala kaitseväärtusi, põhjustab elustiku häirimist ega ole looduskasutuse traditsioone (talvine kalastamine) silmas pidades vajalik. Kaitseala valitseja saab erandjuhul kasutada kaalutusõigust mootorsõidukiga liikumise lubamiseks. Kuna maastikusõidukit (mõningatel juhtudel ATV-d, mootorsaunid jms) ei loeta liiklusseaduse mõistes mootorsõidukiks, siis on maastikusõidukiga liikumine määruses eraldi reguleeritud. Maastikusõidukiga sõitmine on lubatud ainult kaitseala veekogude jääkattel ja Piirissaarel lumikattega. Lumekatte all peetakse silmas talviseid külmunud pinnasega ilmastikuolusid, kui maastikusõidukitega sõitmisel ei kaasne pinnasekahjustusi. Antud juhul ei peeta silmas pideva mingitele kindlatele parameetritele vastava lumekatte olemasolu, vaid eelkõige talviseid tingimusi, kus pinnasekahjustuste tekkimise oht puudub. Kas ilmastikutingimused võimaldavad sõitmist kaitse-eesmärke kahjustamata, peab sõiduki juht igakordselt ise otsustama. Väljaspool veekogude jääkatet ja väljaspool lumikattega aega Piirissaarel on maastikusõidukiga sõitmine lubatud ainult kaitseala valitseja nõusolekul. Kaitseala valitsejale on siinkohal jäetud võimalus põhjendatud juhul lubada maastikusõidukiga väljaspool jääkatet liikumist, näiteks kaitseala äärealadel jahipidamisel kütitud loomade veoks. Mujal on sõidukiga sõitmine lubatud ainult kaitseala valitseja nõusolekul, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala valitsemisega ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel, koosluste hooldamisel, liinirajatiste hooldustöödel ning maatulundusmaal metsa- või põllumajandustöödel. Järelevalve- ja päästetööde osas on erisus lubatud, et kaitsta operatiivselt inimese tervist, vara või looduskooslust näiteks tulekahju või muu õnnetuse korral. Kaitseala valitsemisega seotud erisused tulenevad

vajadusest vältida dubleerivat kooskõlastamise nõuet sõidukiga sõitmiseks, kui tegevused tuleb niigi kaitseala valitsejaga kooskõlastada.

Kaitseala vetel on lubatud nii mootorita kui ka mootoriga ujuvvahendiga sõitmine, kuna seni ei ole mootorita ja mootoriga ujuvvahendiga liiklemisel teadaolevaid probleeme olnud ning tõenäoliselt on võimalik mõju mootoriga ujuvvahendiga liiklemisel loodusele minimaalne. Erand on Koosa järv, kus on mootoriga ujuvvahendiga sõitmine keelatud. Koosa järv on madal ning taimestikku täis kasvanud, seega on sellel üldjuhul mootoriga ujuvvahendiga sõitmine võimatu. Keelu eesmärk on reguleerida Koosa järvel ujuvvahendiga sõitmist eelkõige kõrgema veeseisu ajal, mil põhjamuda üles keerutades kahjustaks see nii taimestikku kui ka rikuks märkimisväärselt järve ökosüsteemi.

Samuti on järvele seatud linnustiku kaitsest lähtuvalt ajaline viibimiskeeld. Koosa järvel on mootoriga ujuvvahendiga sõitmine lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala valitsemisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Lubatud erisused tulenevad otseselt looduskaitseaduse § 30 lõikest 3. Lisaks jäävad kaitsealale laevatatavad veekogud Emajõgi ja Peipsi järv, millel laevaliikluse jätkumisel kaitseala valitseja kaitse eesmärkidele ohtu ei näe, ning ülejäänud veekogudel võib mootoriga ujuvvahendiga 30 km/h sõita siis, kui järve pindala on üle 100 ha. Veesõidukite piirkiiruse ning pindala nõue tuleneb keskkonnaministri 29.11.2002. a määrusest nr 67 „Veesõidukite hoidmise ja kasutamise nõuded“.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja kõlvikute sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks, seada projekteerimistingimusi ja väljastada ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja vee erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks ning lisasõita jahiulukeid.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas. Keskkonnaministeriumil või Keskkonnaametil kui keskkonnamõju hindamise järelevalvajal on õigus määrata kaitseala kaitseks keskkonnanõudeid, kui kavandatav tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1 Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Kaitseala sihtkaitsevöönd on kaitseala maa- või veeala seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks. Kaitsealal on kuus sihtkaitsevööndit: Ahunapalu, Apnassaare, Koosa, Meerapalu, Piirissaare ja Suursoo sihtkaitsevöönd.

Ahunapalu sihtkaitsevööndi kaitse eesmärk on vanade loodusmetsade, soostuvate ja soo-lehtmetsade ning siirdesoo- ja rabametsade kaitse ning metsakoosluste arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina. Apnassaare sihtkaitsevööndi kaitse eesmärk on siirde- ja õõtsiksoode, liigirikaste

madalsoode, omapäraste moreenseljandike ja sealsete metsakoosluste ning kaljukotka, merikotka ja mudakonna elupaikade kaitse. Koosa sihtkaitsevööndi kaitse eesmärk on vähe- kuni kesktoiteliste kalgiveeliste järvede, siirde- ja õõtsiksoode, liigirikaste madalsoode, soostuvate ja soo-lehtmetsade, siirdesoo- ja rabametsade, sealhulgas Varnja soo ja Koosa järve ning nendega seotud koosluste ja elustiku kaitse. Meerapalu sihtkaitsevööndi kaitse eesmärk on niiskuslembeste kõrgrohustute, rabade, siirde- ja õõtsiksoode, nokkheinakoosluste, liigirikaste madalsoode, vanade loodusmetsade, siirdesoo- ja rabametsade, sealhulgas Meerapalu raba, Peräjärve soo, rändlindude koondumispaikade ning kalakotka ja merikotka elupaikade kaitse. Piirissaare sihtkaitsevööndi kaitse eesmärk on liigirikaste madalsoode, soostuvate ja soo-lehtmetsade ning merikotka ja ohustatud veelindude elupaikade ning sinise emajuure kasvukohtade kaitse. Suursoo sihtkaitsevööndi kaitse eesmärk on vähe- kuni kesktoiteliste kalgiveeliste järvede, huumustoiteliste järvede ja järvikute, siirde- ja õõtsiksoode, liigirikaste madalsoode, vanade loodusmetsade, soostuvate ja soo-lehtmetsade, siirdesoo- ja rabametsade, sealhulgas Suursoo soostiku, Kalli ja Leegu järve ning nendega seotud koosluste ja kaitsealuste liikide kaitse.

2.5.4.2 Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndites on lubatud olemasolevate ehitiste hooldustööd, kuna see ei kahjusta kaitseväärtusi. Olemasolevatest ehitistest jäävad kaitsealale sihtkaitsevööndeid läbivad teed (üks kõrvalmaantee ja mõned kohaliku tähtsusega teed), samuti võib leida kõrvalhooneid, vundamente ning ühe eluhoone. Samuti on sihtkaitsevööndis ja piiranguvööndis lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituste korraldamine, kuna see ei tekita Peipsiveere suurtel sihtkaitsevööndi aladel ega piiranguvööndites varasemate kogemuste põhjal suurt koormust. Rahvaüritus on avalik üritus (avalikus kohas toimuv ja avalikkusele suunatud meelelahutusüritus, võistlus, etendus, kaubandusüritus või muu selle sarnane, mis ei ole koosolek), mille osalejad ei ole ette teada. See tähendab, et üritus on avalikult välja reklaamitud ja toimub piiritletud või piiritlemata territooriumil ja kindlaksmääratud ajal. Kui üritusel osalejate arv ületab 50, tuleb küsida kaitseala valitseja nõusolekut. 2010. aastal reklaamiti ja korraldati alale jäävas Varnja soos näiteks jõhvikakorjamise maailmameistrivõistlus. Piiranguvööndis on aga alad, mida kasutatakse matkamiseks jt suuremateks üritusteks (alal on toimunud ka roheliste rattaretk). Osalejate arvu piirang jätab kaitseala valitsejale võimaluse jälgida kaitseala kasutust ja vajaduse korral koormust suunata või hajutada, kui soovitakse minna tallamist mittetaluvate liikide kasvualadele. Piiranguvööndites on enamik eramaid ja kooskõlastuse nõue võimaldab juhtida suuremate ürituste korraldajate tähelepanu ka maaomaniku nõusoleku vajadusele.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud ka tee, tehnovõrgurajatise või tootmisotstarbeta ehitiste püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks. Erisus võimaldab kaitseala valitsejal paigaldada kaitsealale tähiseid ja infostende, luua võimalused maastikul liikumiseks loodushariduslikul eesmärgil või kaitsekorralduslikeks töödeks. Samuti ei suuda kaitseala valitseja sellise suure ala puhul ette näha kõiki vajadusi, mille tõttu võib olla tulevikus tarvis lubada tehnovõrgurajatise või tootmisotstarbeta ehitise püstitamist kinnistu tarbeks. Seetõttu on tingimuste seadmisega jäetud kaitseala valitsejale võimalus kaalutlusotsuse tegemiseks. Ujuvehitiste veekogude rajamine on keelatud, kuna nende kasutamisel tekib vajadus jäätmete ja kanalisatsiooniprobleemide lahendamiseks ulatuslikel loodusmaastikel. Samuti nõuavad objektid pidevat hooldust, et need ei risustaks maastikupilti ega looduskeskkonda. Piirissaare sihtkaitsevööndis on ehitiste püstitamine lubatud vaid kaitseala tarbeks, kuna kinnistute praeguse kasutusotstarbe muutmine oleks vastuolus ala kaitse eesmärkidega, eeldaks ala täitmist pinnasega ja seega ka looduslike tingimuste täielikku muutmist, et sinna oleks võimalik ehitada. Tegemist on madalsooga, kus mahukate looduskeskkonda muutmise pinnasetöödeta pole võimalik ehitada.

Apnassaare, Koosa, Meerapalu, Ahunapalu ja Suursoo sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud olemasolevate maaparandussüsteemide eesvoolude hoiutööd ja veerežiimi taastamine. Maaparandussüsteemide eesvooluks loetakse käesoleva määruse tähenduses ka eesvooluna toimivaid veekogusid, mis ei ole riiklikus registris eesvooluna arvel. 2012. a ilmnes AS-i Kobras koostatava Peipsiveere looduskaitseala kaitsekorralduskava uuringute käigus, et Apna jõe hooldamata jätmise mõjutaks väljaspool kaitseala asuvate maaparandussüsteemide ja pikemas perspektiivis tee

püsivuse tagamist. SA Järvselja Öppe- ja Katsemetskonna andmetel on Apna jõgi väljaspool kaitseala eesvooluks metsakuivendusobjektidele Haavametsa I ja Haavametsa II – kokku 1557 ha. Lisaks leiti 2012. a Peipsiveere looduskaitseala kaitsekorralduskava koostamise käigus, et Emajõe-Suursoo osas on eesvooluna toimivaid kraave, mis ei ole riiklikus registris eesvooluna arvel, kuid mida oleks samuti tarvis hooldada. Vältimaks põhjendamatu kahju tekkimist inimeste varale kohtades, kus puuduvad kaitset väärivad loodusväärtused, on jäetud võimalus eesvoolude hooldamiseks ka loetletud sihtkaitsevööndites. Veerežiimi taastamise võimalus on kaitse-eeskirja jäetud juhuku, kui selleks peaks ilmnema kaitsealustest liikidest või kooslustest tulenev vajadus. Koostatava Peipsiveere looduskaitseala kaitsekorralduskava uuringute käigus on selgunud, et Peipsiveere kaitseala veerežiimi mõjutab tugevalt Peipsi järve veerežiim ning seetõttu kuivenduskraavid ei tööta alati väga efektiivselt ning üksikud kaitseala põhimassiivis asuvad kraavid on tänaseks ajaks kaotanud suure osa oma kuivendavast mõjust, mistõttu ei ole hetkel tungivat vajadust kaitsealal veerežiimi taastamiseks.

Metsakoosluse kujundamine eespool nimetatud sihtkaitsevööndites võib toimuda vastavalt kaitse eesmärgile metsakultuuride esinemisaladel kasvukohatüübile omase struktuuri kiiremaks saavutamiseks 1. septembrist kuni 14. veebruarini. Selline võimalus on jäetud sihtkaitsevööndi kultuurpuistute loodusliku struktuuri taastamise lubamiseks. Ajaline piirang tuleneb vajadusest vältida I kaitsekategooria linnuliikide häirimist pesitsusperioodil.

Kaitseala valitseja nõusolekul on kõikides sihtkaitsevööndites lubatud liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus, näiteks sinise emajuure kasvuala hooldus. Kuna nii Peipsi järve kui ka Emajõe Suursoo territooriumile jäävate jõgede kallastel kasvab pilliroogu, siis on kaitseala valitseja nõusolekul Piirissaare, Apnassaare, Koosa, Meerapalu ja Suursoo sihtkaitsevööndis ning Piirissaare ja Emajõe suudmeala piiranguvööndis lubatud pilliroo käsitsi niitmine vees või maismaal oma tarbeks 1. augustist kuni pinnase külmumiseni. Roo lõikamise ajalised piirangud lähtuvad linnustiku ja pinnase kaitse vajadusest. Väiksemahulise roovarumisega võib alustada juba augustis. Tööde alguse aeg määrati vastavalt roovarujatega peetud läbirääkimistele, millal oleks otstarbekas roogu varuda, ühtlasi on selleks ajaks lõppenud lindude pesitsus. Pilliroogu võib käsitsi varuda kuni pinnase külmumiseni samuti linnustiku kaitse vajadusest tulenevalt, st et vältida linnustiku sügisrände häirimist roo mehhaniseeritud ja suuremahulise varumisega. Masinatega roovarumine on lubatud peale vegetatsiooniperioodi lõppu külmunud pinnasel, kui võimalik kahju elustikule ja pinnasele on minimaalne. Keskkonnaregistri andmetel on poollooduslik kooslus registreeritud Koosa sihtkaitsevööndis, sellest tulenevalt on valitseja nõusolekul lubatud poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik tegevus.

2.5.4.3 Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine, et säilitada kaitseala võimalikult looduslikus ja soodsas seisundis.

2.5.4.4. Vajalik tegevus sihtkaitsevööndis

Kaitseala sihtkaitsevööndites, välja arvatud Ahunapalu sihtkaitsevöönd, on soostunud niitude, soo-, aru- ja lamminiitude esinemisaladel (hinnanguliselt 90 ha suurusel pindalal) vajalik nende ilme ja liigikoosseisu säilimise tagamiseks niitmine, puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine või raadamine 1. septembrist kuni 14. veebruarini vastavalt kaitse eesmärgile. Ajaline piirang tuleneb I kaitsekategooria linnuliikide esinemisest sihtkaitsevööndites. Sihtkaitsevööndite märjad niidud on ajalooliselt olnud kasutuses heina- ja karjamaadena ning hakanud kasutamise lõppemisel ajapikku võsastuma. Samas on selliste aladega seotud mitmeid kaitseväärtusi, näiteks sinine emajuur ja rohunepp.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1 Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala maa- või veeala, kus on lubatud määruse eelnõuga kooskõlas olev majandustegevus, ning mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on neliteist piiranguvööndit: Ahunapalu, Emajõe-Ahja, Emajõe suudmeala, Haabsaare, Kantsi, Kuuksaare, Meerapalu, Piirissaare, Praaga, Puusaarõ, Rebassaare, Tornimäe, Uru ja Virvissaare piiranguvöönd.

Ahunapalu piiranguvööndi kaitse eesmärk on siirde- ja õõtsiksoode, liigirikaste madalsoode ning mudakonna elupaiga kaitse ning soosaartega liigestatud külamaastiku säilitamine. Emajõe-Ahja piiranguvööndi kaitse eesmärk on jõgede ja ojade ning nendega seotud elustiku kaitse. Emajõe suudmeala piiranguvööndi kaitse eesmärk on linnustiku rahvusvahelise tähtsusega rändepeatus-, pesitsus-, toitumis- ja sulgimispaikade – Peipsi järve ja roostike ning vee-elustiku kaitse. Haabsaare, Kantsi, Puusaarõ, Rebassaare, Tornimäe ja Uru piiranguvööndi kaitse eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja ajalooliselt väljakujunenud maastikuilme säilitamine. Kuuksaare piiranguvööndi kaitse eesmärk on Ahijärve idakalda valgala kaitse. Meerapalu piiranguvööndi kaitse eesmärk on sooserva koosluste kaitse ja maastikuilme säilitamine. Piirissaare piiranguvööndi kaitse eesmärk on niiskuslembeste kõrgrohustute, liigirikaste madalsoode ning kaitsealuste liikide elupaikade ja ajalooliselt väljakujunenud rannamaastiku kaitse ja taastamine. Praaga ja Virvissaare piiranguvööndi kaitse eesmärk on siirde- ja õõtsiksoode ja liigirikaste madalsoode kaitse ning Peipsi järve kaldal ajalooliselt väljakujunenud maastikuilme säilitamine.

2.5.5.2 Lubatud tegevused piiranguvööndis

Rahvaürituste korraldamisest leiab detailsemat informatsiooni peatükist 2.5.4.2.

Kaitse-eeskirjaga on kaitseala valitseja nõusolekul piiranguvööndites lubatud veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine ning uue maaparandussüsteemi rajamine. Kaitseala piiranguvöönditesse jäävad kraavid jt veekogud, samuti Piirissaare laevatatav kanal, mida on piiranguvööndites olevate erakinnistute tarbeks vaja puhastada, paadikanaleid teha või reisilaeva jaoks kanalit süvendada. Nimetatud tegevuste mõju loodusväärtustele sõltub konkreetse tegevuse mahust ja ulatusest ja seetõttu on kaitseala valitsejale jäetud võimalus juhtumipõhiselt otsustada nende tegevuste lubamist. Piiranguvööndis on teatud kitsendustega majandustegevus lubatud ja uue maaparandussüsteemi rajamine ei ole kõikjal ohuks kaitseväärtustele, võimaldades maaomanikul maaparandussüsteemi objekti rajades ja oma maad kuivendades metsamaa tootlikkust suurendada, põldu harida või niidult heina saada.

Ahunapalu, Emajõe-Ahja, Haabsaare, Kantsi, Kuuksaare, Meerapalu, Praaga, Piirissaare, Rebassaare, Puusaarõ, Tornimäe, Uru ja Virvissaare piiranguvööndis on lubatud tootmisotstarbeta ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine. Valdav osa kaitsealale jäävatest majapidamistest jäävad nimetatud piiranguvöönditesse ja põhjendatud juhul saab kaitseala valitseja anda nõusoleku olemasolevate ehitiste laiendamiseks või uute tootmisotstarbeta ehitiste ehitamiseks. Kuna ehitamise mõju kaitseväärtustele sõltub samuti konkreetse ehituse mahust ja asukoha eripäradest, mistõttu tuleks tegevuse mõju kaitse-eesmärkidele igakordselt hinnata ning selle lubamist kaalutlema.

Samuti on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud Emajõe-Ahja, Praaga ja Emajõe suudmeala piiranguvööndis sadama ning sadamaehitiste ehitamine. Selline võimalus on kaitse-eeskirja jäetud, kuna kavandatav sadam on üheks osaks Emajõe-Peipsi veete sildumisrajatiste ketist ning Liivanina sadama ehitamisega luuakse looduslikult varjulisse kohta lisavõimalus randumiseks. Selle tegevuse mõju keskkonnale on võimalik leevendada, mida tõendab ka Vara Vallavalitsuse 10. oktoobri 2007. a korraldusega nr 150 „Liivanina paadisadama detailplaneeringu kehtestamine Praaga külas” kehtestatud detailplaneeringu koostamise käigus tehtud keskkonnamõju hindamine. Randumiskoht võib osutuda kasulikuks ka kaitsekorralduslike tegevuste elluviimisel.

Ahunapalu, Haabsaare, Meerapalu, Kantsi, Kuuksaare, Praaga, Rebassaare, Puusaarõ, Tornimäe, Uru ja Virvissaare piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt, et jätta võimalus hinnata juhtumi- ja konkreetse kasvukoha põhiselt, kas pinnas on piisavalt kandev ja kuiv, et puidu kokku- ja väljavedu saaks ilma pinnasekahjustusi põhjustamata lubada ka külmumata pinnaselt. See annab maaomanikule suurema paindlikkuse raietegevuseks ka väljaspool talveperioodi, kuna igal talvel maapind ei külmu ja raiete tegemine oleks seepärast võimatu. Lisaks on Ahunapalu, Emajõe-Ahja, Haabsaare, Kantsi, Kuuksaare, Praaga, Rebassaare, Puusaarõ, Tornimäe, Uru ja Virvissaare piiranguvööndis kaitseala valitseja nõusolekul lubatud pilliroo varumine külmumata pinnasel. Piirissaare ja Emajõe suudmeala piiranguvööndis on roo käsitsi niitmine vees või maismaal oma tarbeks lubatud 1. augustist kuni pinnase külmumiseni. Vales ajal ja vales kohas külmumata pinnasel pilliroogu varudes ning valesid võtteid kasutades võivad tekkida veekogude reostus (põhjasetetesse kogunenud toitainete vabanemine vette) ja pinnasekahjustused. Need mõjuvad omakorda kaitseväärtustele (veekogudele kui elupaikadele), kusjuures mõju suurus sõltub pilliroo varumise ulatusest. Seetõttu ongi vajalik kaitseala valitseja nõusolek, et tegevust suunata. Ajaline roo varumise piirang Piirissaare ja Emajõe piiranguvööndis on tingitud ränd- ja veelindude elu- ja peatuspaikade kaitsest, et minimeerida nende häirimist sügise rände ajal.

Uuendusraie on teatud tingimustel kaitseala piiranguvööndites, välja arvatud Piirissaare piiranguvööndis, lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Turberaie on lubatud kuni 5 ha suuruse langina, lageraie on lubatud ainult kuusikutes ja hall-lepikutes kuni 1 ha suuruse langina. Raietel tuleb elustiku mitmekesisuse tagamiseks alles jätta puid ja nende säilinud osi tüvepuidu kogumahuga vähemalt 20 tihumeetrit hektari kohta. Liigirikkuse säilitamise seisukohalt on määrav säilikpuude, sealhulgas ka surnud puidu maht. Kusjuures säilikpuude vajak on liigiti üpris erinev. Näiteks on Per Angelstami tööühm Rootsist leidnud valgeselg-kirjurähni elupaiga nõudlust uurides, et metsamaastikul peaks olema vähemalt 20 tm/ha üle 10 cm läbimõõduga seisvat surnud puitu, et tagada sellele liigile sobilik elupaik (Angelstam et al. 2003. *Habitat thresholds for focal species at multiple scales and forest biodiversity conservation – dead wood as an example. Annales Zoologici Fennici* 40: 473–482). Asko Lõhmuse töögrupi esialgsete tulemuste põhjal võib väita, et torikseente üldise liigirikkuse seisukohast on oluline üle 10 cm diameetriga lamapuidu iga lisanduv tihumeeter, kuni üldmahuni vähemalt 25 tm/ha (K. Kohv, 2009. Eesti metsade elurikkus – tänane olukord ning eesmärgid ja lahendused järgmiseks kümneks aastaks, lk 48–64). Allesjätavad puud valitakse eri puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puude hulgast, eelistades kõvalehtpuid, mände ja haabasad, samuti eritunnustega, näiteks põlemisjälgedega, õõnsustega, tuuleluudade või suurte okstega puud. Piirissaare piiranguvööndis on uuendusraie keelatud, kuna metsa kasvab seal lammi-madalsoode keskel vähem kui 1 ha suurusel pindalal ja see metsaosa on oluline loomateede ristumispaik. Eespool nimetatud leevendused on looduskaitseadusega võrreldes määrusesse tehtud sellepärast, et kaitseala valitseja nõusolekul oleks küpses puistus võimalik erinevates kasvukohatüüpides teha erinevaid uuendusraieid, säilitades samas elustiku mitmekesisust. Piiranguvööndisse jäävad piirkonna ajalooliselt majandatud metsaalad ja asulad. Sellest lähtuvalt on metsaomanikele jäetud võimalus eespool toodud tingimusi arvestades metsast tarbepuitu saada, kui raie ei sea ohtu kaitse eesmärke. Veer-, häil- ja aegjärgne raie on lubatud suuremal alal kui lageraie, et luua majandatavates metsades paremad uuendamise- või uuenemistingimused. Lisaks reguleeritakse langi suurusega peajasjalikult majandamise intensiivsust, mis aeglustab metsamaastiku killustumist ja võimaldab seetõttu liikidel levida.

2.5.5.3 Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud puhtpuistute kujundamine, energiapuistute rajamine ning Piirissaare piiranguvööndis ka puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Piiranguvööndis esinevad peamiselt märjad erineva tüsedusega madalsoo ja gleimullad, mis on tallamisõrnad. Vätimaks pinnasekahjustuste tekkimist, lubatakse puitu kokku- ja välja vedada ainult külmunud pinnaselt. Samuti on keelatud maavara kaevandamine, biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetiste kasutamine metsamaal ning looduslikul rohumaal. Puhtpuistute kujundamine ning kultuurpuistute ja energiapuistute rajamine ei toeta kaitseala loodusliku keskkonna ja elurikkuse kaitse ideed. Maavara kaevandamise lubamine muudab maastikku oluliselt ja seaks ohtu kaitseala loodusmaastike kaitse

eesmärgid. Väetise, taimekaitsevahendi ja biotsiidi kasutamine on aktsepteeritav näiteks põllumaal, kuid keelatud metsamaal ja looduslikul rohumaal, kuna seal kasvavad looduslikud ja kaitsealused taimeliigid, alasid kasutavad elupaikadena ja toitumisaladena looduslikud ja kaitsealused loomaliigid või asuvad seal muud väärtuslikud looduskooslused. Samuti on oluline asjaolu, et tegemist on märgalaga, mille veerežiim sõltub suurel määral Peipsi järve veetasemest. Seetõttu võib väetise, taimekaitsevahendi ja biotsiidi kasutamine põhjustada nende kandumise kaitseala veekogudesse, kus põhjustavad toitainetest tulenevat reostust ja järvede eutrofeerumist. Väetamisel muudetakse ka looduslike tingimusi, mistõttu ei ole näiteks pärast loodusliku rohumaa väetamist võimalik tagada selle looduslikkust. Roo mehhaniseeritud varumine külmumata pinnasel Piirissaarel ja Emajõe suudmeala piiranguvööndis on keelatud, et vältida pinnase kahjustusi.

2.5.5.4. Vajalik tegevus piiranguvööndis

Vajaliku tegevusena nähakse piiranguvööndis ette soostunud niitude, soo- ja aruniitude esinemisaladel nende ilme ja liigikoosseisu säilimise tagamiseks niitmist, puu- ja põõsarinde kujundamist ja harvendamist või raadamist. Loetletud alad on ajalooliselt olnud kasutuses heina- ja karjamaadena ning hakanud kasutamise lõppemisel ajapikku võsastuma. Samas on sellise aladega seotud mitmeid kaitseväärtusi – näiteks avamaa linnud ja mitmed pool-looduslikele kooslustele iseloomulikud kaitsealused taimeliigid jt. Hooldust vajavate koosluste hinnanguline pindala on 134 ha.

3. Menetluse kirjeldus

Kaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek kuulutati välja 23. maist 30. juunini 2011, seejärel pikendati tähtaega Piirissaare elanike ja vallavalitsuse soovil 1. augustini 2011. Eelnimetatud ajal sai kaitse-eeskirja eelnõu ja kaardiga tutvuda Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regiooni Tartu kontoris ja kõikides kaitsealale jäävates kohalikes vallavalitsustes: Vara, Luunja, Mäksa, Võnnu, Meeksi ja Piirissaare. Avaliku väljapaneku toimumisajast teatati vastavalt looduskaitseseaduse §-le 9 Ametlikes Teadaannetes 20. mail 2011 ja üleriigilises ajalehes Eesti Päevaleht 9. mail 2011. Kuna osa maaomanikele posti teel saadetud kirju tulid tagasi ja osa maaomanike kontaktaadressi polnud rahvastikuregistris, siis avaldati avalikustamise kohta ka lisateade 13. juulil 2011 Ametlike Teadaannetes, 14. juulil 2011 Eesti Päevalehes ja 27. juulil 2011 Tartu Postimehes. Kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku alguses, ajavahemikul 23. maist 1. juunini 2011, käisid Keskkonnaameti töötajad kaitse-eeskirja eelnõud ja kavandatud muudatusi tutvustamas kõigis kuues kohalikus omavalitsuses. Lisaks toimus Piirissaare Vallavolikoguga eraldi koosolek 23. augustil 2011, kus arutati saare idaosas asuvate hoonestusalade väljaarvamist kaitsealast. Koosoleku tulemustele vastavalt korrigeeris Keskkonnaamet kaitseala piiri.

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti kaitsealal paikneva 307 katastriüksuse (sh 23 kaitsealalt välja arvatavat katastriüksust) 237-le eraomanikule ja kolmele riigi või kohaliku omavalitsuse esindajale: Riigimetsa Majandamise Keskusele, Eesti Maaülikoolile ja Piirissaare Vallavalitsusele. Lisaks saadeti teated kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta, Luunja, Mäksa, Vara, Meeksi ja Võnnu Vallavalitsustele. Veel saadeti kaitseala moodustamisest teavitamise kirjad koos kaitse-eeskirja eelnõuga Tartu Maavalitsusele, Eesti Ornitoloogiaühingule, Tartu Jahindusklubile, Veeteede Ametile, Maanteeametile, Maa-ametile ning SA Järvelja Öppe- ja Katsemetskonnale. Kirjas paluti avaldada arvamust, teha ettepanekuid ja esitada vastuväited kaitse-eeskirja eelnõule. Kirjad sisaldasid teadet, et kui avaliku väljapaneku ajal kirjalikku ettepanekut ei esitata, loetakse seda nõusolekuks kaitse-eeskirja eelnõuga.

Kirjadele vastas 57 maaomanikku ning Piirissaare Vallavolikogu (kirjale oli lisatud ka rahvakoosoleku protokoll koos 84 isiku allkirjaga kaitseala loomise vastu, kellest osa kuulusid varem arvamust avaldanud maaomanike hulka ning osa ei olnud maaomanikud), Meeksi Vallavalitsus ja lisaks üks suviti Piirissaart külastav isik, kellele koostati ja väljastati vastuskirjad 29.08.2011. Ühelt maaomanikult tuli lisaks avalikustamise ajal esitatud ettepanekutele lisaettepanekuid 2012. aastal, neile koostati vastuskirjad sama aasta jaanuaris ja septembris.

Arvamuse esitaja nimi ja seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus
Meeksi Vallavalitsus	Peetakse põhjendamatuks ja ei soovita Meerapalu küla liitmist kaitseala koosseisu. Juhitakse tähelepanu, et sellega piiratakse täiendavalt 4 majapidamise tegevust.	Teades samasisulist arvamust juba enne kaitse-eeskirja eelnõu koostamist, jäeti enamik Meerapalu küla hoonestusaladest kaitsealast välja; nende jätmise kaitsealale oleks olnud põhjendatud rahvusparki moodustamisel. Kaitsealasse arvati soo servaalad, et loodusväärtused oleksid tervikuna kaitstud, ja sellest ei loobutud. Lisaks juhiti tähelepanu, et kaitseala laiendus ei puuduta mitte 4 majapidamist, vaid kahte majapidamist ning kolme RMK katastriüksust. Tehti ettepanek soovi korral koosoleku korraldamiseks. Tulenevalt ühe maaomaniku ettepanekust muudeti hiljem kaitseala välispiiri selliselt, et looduskaitsealalt vähem väärtuslik ala katastriüksusest 45401:001:0015 jäeti Meerapalu külast moodustatavast kaitsealast välja, samal ajal kui enamik kaitsealale jäävast kinnistust muudeti loodusväärtuste tõttu piiranguvööndist sihtkaitsevööndiks. Nimetatud katastriüksus jäeti kaitsealalt osaliselt

		välja, kuna kinnistu sellel osal asub vana põllumaa, mida on metsastatud.
Piirissaart suviti külastav isik	Huvitub väga kaitseala loomisest. Juhib tähelepanu, et Piirissaarel käiakse kaatrite jt veesõidukitega, mis võivad suurel kiirusel olla ohtlikud III kategooria mustviire pesadele. Kevaditi läbirändel olevate aulide kaitset tuleks tõhusamalt korraldada. Kaitseala üks eesmärk võiks olla rohe-kärnkonna Piirissaarele taasasustamine. Saarel on prügiprobleem. Vanad lamminiidud vajavad taastamist. Saarel vahuvad pajud.	Kuna Peipsi järv on laevatatav siseveekogu, siis ei ole võimalik sellel sõitmist keelata. Kaalutud on koostöös Veeteede Ametiga mustviire pesade kaitseks paigaldada linnupesade lähedusse lainetuse tekitamist keelavaid märke. Kuna aul ei kuulu kaitsealuste liikide hulka, siis otseseid kaitsekorralduslikke võtteid ette ei nähta. Konnade osas on kaitse-eeskirja eelnõu järgi looduskaitseala üheks kaitse eesmärgiks rohe-kärnkonna elupaiga taastamine, et edaspidi oleks võimalik selle liigi taasasustamine Piirissaarele. Prügistamist ja selle likvideerimist reguleerib jäätmeseaduse § 128. Niitude taastamisega on saarel alustatud 2010. a talvel ning tegevust on kavas jätkata. Paju vohamisse sekkub Keskkonnaamet osaliselt niitude taastamisel ja osaliselt konnadele sobivate kudealade taastamisel, ülejäänud alade puhul tuleb võsaraie vajadus selgitada

		<p>kaitsekorralduskava koostamise käigus. Kaitse-eeskirja eelnõusse ettepanekutest tulenevalt muudatusi tarvis teha ei olnud.</p>
45401:001:0072	<p>Virvissaare-Meerapalu teel ei tohiks külmumata pinnasel puidu äravedu edu lubada.</p>	<p>Vastati, et kuna tee on osaliselt nii RMK kui ka eraomanduses, siis on tee omanikul endal õigus piirata teel liikumist. Keskkonnaameti ülesanne on kaitsta pinnast väljaspool olemasolevaid teid. Kaitse-eeskirja eelnõud ei muudetud.</p>
59501:001:0071	<p>Tehakse ettepanek Piirissaarel asuva Sadama kinnistu väljaarvamiseks kaitsealast, tuues võrdluseks kogu Väinamere akvatooriumi, kus on sadamate kinnistuid Natura 2000 võrgustikust välja jäetud.</p>	<p>Keskkonnaamet nõustub Sadama kinnistu kaitsealalt välja arvama, kuna avalikustamise tulemusena kavatsetakse ka muud Piirissaare hoonestusalad Peipsiveere kaitsealalt välja jätta, kuna nimetatud aladel puuduvad looduskaitsetised väärtused.</p>
59501:001:0119	<p>Ei toeta Piirissaare kui püeiasustusega väikesaare liitmist kavandatava Peipsiveere LKA koosseisu. Kavandatav kaitseala ei tohiks hõivata maatükke, millel ei paikne kaitse eesmärgiks seatud väärtusi ja millel puudub otsene mõju kaitstavatele liikidele. Kobraeste küttemist on tarvis oluliselt suurendada. Huvituti, kuidas on võimalik talvel liikuda Piirissaarel ja saarelt järvele sõita ning kas Lämmijärvel, sh Piirissaare–Laaksaare vahel on liikumine mootorsaaniga keelatud.</p>	<p>Keskkonnaamet kinnitas, et Piirissaare kui püeiasustusega väikesaare liitmine tervikuna Peipsiveere kaitseala koosseisu ei mõjuta kohalikule omavalitsusele seadusega pandud püeiasustusega väikesaare haldamise eesmärkide saavutamist. Piirissaare idaossa jäävad hoonestusalad otsustati jätta kaitsealast välja,</p>

		<p>kuna neil puudub looduskaitsealine väärtus ning nende väljaarvamine ei avalda olulist mõju kaitse eesmärkidele. Kaitse-eeskirja eelnõu võimaldab kobra- ja kottide küttemist. Piirissaare–Laaksaare vahel (kui Peipsi järvel) on mootorsaaniga sõitmine lubatud. Tulenevalt isiku ettepanekutest muudeti kaitse-eeskirjas sõnastust selliselt, et Piirissaarel oleks võimalik lumikattega sõita ilma kaitseala valitseja nõusolekuta.</p>
91501:008:0122	<p>Ettepanek muuta linnujahti selliselt, et see oleks lubatud vastavalt jahiseadusele Peravalla jõel, Leego jõel ja Leego järvel, Soitse jõel ja Sotsejärvel jt Peravalla jõkke suubuvatel väiksematel ojad-kraavidel.</p>	<p>Kaitse-eeskirja eelnõud sellest ettepanekust lähtuvalt ei muudetud, kuna kaitsealal on mõned jahilinnud kaitse eesmärgiks ning põhiliseks jahiks on pardijaht, mida lubatakse pidada 20. augustist kuni 15. septembrini, kui see ei häiri ka sellele perioodile järgnevat lindude massilist rännet.</p>
45401:001:0015	<p>Tegemist on esivanemate kodukohaga, kus on ka põllumaad metsastatud. Kuna looduskaitsealine huvi on ennekõike soolade vastu, siis ei soovi tervet kinnistust kaitseala koosseisu anda. Kuna kaitsekord piiraks oluliselt maa sihtotstarbelist kasutamist, on maaomanik nõus kinnistul asuvat soist ala kas riigile müüma või vahetama teise maatüki vastu. Toetab kaitseala loomist, kuid mitte terve kinnistu kuulumist kaitsealale. Teeb ettepaneku mõistlike kokkulepete saavutamiseks.</p>	<p>Avalikustatud kaitse-eeskirja eelnõu järgi oli kogu kinnistu kavandatud Meerapalu piiranguvööndisse. Pärast kirjavahetust maaomanikuga ja kohapeal olukorraga tutvumist jõuti kokkuleppele, et maaüksus jäetakse kaitsealalt välja</p>

		<p>osaliselt ning osaliselt jääb kinnistu Suursoo sihtkaitsevööndisse, Meerapalu sihtkaitsevööndisse ja Meerapalu piiranguvööndisse. Kinnistu jäeti osaliselt kaitsealalt välja, kuna alal ei olnud otseseid looduskaitselisi väärtusi, st alale jäid põllumaad ja kinnistu majapidamine. Maaomaniku ettepanekust tulenevalt muudeti kaitseala välispiiri.</p>
<p>91501:008:0067 91501:008:0050</p>	<p>Avalikustamise ajal tehti ettepanek muuta Suursoo sihtkaitsevööndit osaliselt Ahunapalu piiranguvööndiks ja vastupidi. Hilisemalt piiriettepanekuid muudeti, mille tulemusel jäid mõlemad kinnistud piiranguvööndisse, välja arvatud põhjapoolse kinnistu põhjanurk, kus piiri tõmbamise eesmärgil on jäetud väike osa sihtkaitsevööndisse.</p>	<p>Suursoo sihtkaitsevööndi ja Ahunapalu piiranguvööndi piire muudeti vastavalt maaomaniku esitatud ettepanekule, kuna kinnistutele jäävaid metsi on viimasel kümnendil majandatud. Osaliselt oli kinnistutel ka looduskaitselik väärtuslikemaid metsi, kuid need olid väikeste perspektiivitate fragmentidena.</p>
<p>59501:001:0143</p>	<p>Maaomanik on vastu looduskaitseala kehtestamisele Piirissaarel.</p>	<p>Maaomanikku teavitati, et Piirissaar on looduskaitse all juba alates 1991. aastast. Keskkonnaamet kaalub erinevate maaüksuste kaitsealast väljaarvamise võimalusi ja vajadust Piirissaarel tervikuna. Pärast kaalumist jäeti Piirissaare idaossa jäävad hoonestusalad</p>

		looduskaitseliste väärtuste puudumise tõttu kaitsealast välja.
Piirissaare Vallavalitsus	<p>Soovib avalikustamise tähtaja pikendamist 1. augustini 2011. Ei toeta rahvuspargi rajamist. Nii kehtiv kord kui ka Peipsiveere looduskaitseala kaitse-eeskirja eelnõu järgi kehtestatav kord riivab Piirissaare kui kohaliku omavalitsuse põhiõigusi, mis on sätestatud ja tagatud Eesti Vabariigi põhiseadusega ning kohaliku omavalitsuse korraldamise seadusega ja väikesaarte erisusi reguleeriva püsiasustusega väikesaarte seadusega. Kohalikul omavalitsusel on pädevus kohaliku elu küsimuste iseseisev ja lõplik otsustamine ja korraldamine ning näiteks peetakse liigseks ebaproportsionaalseks piiranguks, kui kaitseala valitsejalt tuleb nõusolekut küsida detailplaneeringu kehtestamiseks. Kaitse-eeskirjas ei ole mainitud kordagi saare ajaloolist ja kultuurilist eripära. Piirissaare vallavalitsus soovib Keskkonnaametil võtta otsustamisel analoogiaks Meerapalu küla, Ruhnu valla keskus, Loksas linna jne ning vabastada menetletavas kaitse-eeskirja eelnõus looduskaitse seadusega kehtestatud piirangutest osaliselt või tervikuna kohaliku omavalitsuse hallatav territoorium.</p>	<p>Avalikustamise tähtaega pikendati 1. augustini 2011. Võeti teadmiseks, et rahvuspargi ideed ei toetata ja seetõttu ei saa arvestada ka märkusega, et kaitse eesmärgiks pole seatud saare ajaloolis- ja kultuurilist eripära. Kuna Piirissaare on riiklik kaitseala ja valdavalt on tegemist jätkuvalt riigi omandis olevate maadega, siis ei ole antud juhul tegemist üksnes kohaliku elu puudutava küsimusega. Detailplaneeringute ja muude kooskõlastuste nõue tuleneb otseselt looduskaitse seaduse §-st 14 ning kehtib kõikidel looduskaitsealustel objektidel üle Eesti. Juhitakse tähelepanu, et enamik õigusaktides paika pandud tingimustest arendustegevusele rakendub ka väljaspool kaitsealaid: ehituskeeluvöönd rannal, reovee käitlemise nõuded, trasside rajamine jms. Ligi 20 a jooksul, kui Piirissaar on olnud kaitseala, on Piirissaare vallalt laekunud üksikud arendustegevusega</p>

		<p>seotud kooskõlastuste taotlused ning kaitsealast lähtuvad kaalutlused pole kordagi olnud kooskõlastusest keeldumise põhjuseks. Keskkonnaamet teeb ettepaneku vallavalitsuse ja -volikoguga kohtumiseks. Pärast volikoguga kohtumist jäeti Piirissaare idaosas jäävad hoonestusalad looduskaitsealade väärtuste puudumise tõttu kaitsealast välja.</p>
59501:001:0051, 59501:001:0052	<p>Maaomanik on kategooriliselt vastu keskkonnakaitse piirangutele Piirissaare idaosas. Leiab, et idaosas ei ole keskkonnakaitse osas oluline ning seal asuvad ka asustatud külad. Lisaks on idaosas Piirissaare sadam ning Keskkonnaamet takistab saare majanduslikku arengut. Paljud inimesed on puhkusele ja Keskkonnaameti saadetud kirjalikult on eestikeelne ja keerulise sõnastusega ning seega jäävad ca 90% vastustest tulemata. Sellisel viisil rahva nõusoleku saamine on õigustühine ning tuleb viivitamata ära jätta. Piirissaare kanalid idapoolne osa tuleb kaitsealast välja jätta.</p>	<p>Keskkonnaamet ei nõustu väitega, et saare idapoolne territoorium on keskkonnakaitsealade mõttes ebaoluline, kuna seal asuvad ligikaudu 3/4 ulatuses looduslikud või poollooduslikud kooslused ning Natura 2000 elupaigatüübid niiskuselambesed kõrgrohustud ja liigirikkad madalsood. Keskkonnaamet ei ole takistanud saare sadama rekonstrueerimist ega laevaliiklust; seega on põhjendamatu väide nagu takistaks Keskkonnaamet saare majanduslikku arengut. Kaitstavate loodusobjektidega seotud avalikustamisi korraldatakse vastavalt looduskaitse seadusele ja haldusmenetlusele.</p>

		<p>seadusele. Keskkonnaamet saatis kirjad välja eestikeelsena, kuna Eesti Vabariigis toimub kogu asjaajamine eesti keeles. 1. juunil 2011 toimus Piirissaarel kaitseala infopäev, kus tutvustati kavandatavaid piiranguid ja paralleelselt näidati slaididel nii eesti- kui ka venekeelset teksti. Slaiditekstidega oli võimalik tutvuda ka pärast infopäeva kohalikus omavalitsuses – seega on inimestele olnud info kättesaadav. Kuna ligikaudu 50% maaomanikest on oma seisukoha esitanud, siis puudub põhjus avalikustamise ärajätmiseks. Kaitsealast eramaade väljaarvamise kohta kujundab Keskkonnaamet seisukoha pärast kõikide arvamuste laekumist. Pärast kõikide ettepanekute kaalumist jäeti Piirissaare idaosa hoonestusalad looduskaitseliste väärtuste puudumise tõttu kaitsealast välja.</p>
48 Piirissaare maaomanikku	48 eramaaomanikku avaldasid arvamust, et on vastu kogu Piirissaare valla territooriumi liitmisele kavandatava Peipsiveere looduskaitsealaga. Samuti ollakse vastu sellele, et kogu Piirissaare valla territooriumil kehtib looduskaitsekord, mida nõuavad looduskaitsealad ja Euroopa Liidu	Kõigile maaomanikele vastati, et kuna Piirissaarele on kavas moodustada omaette vööndid, ei kaota saar identiteeti ka suurema kaitseala

	<p>õigusaktid (Natura 2000).</p>	<p>ühe osana. Piirissaare loodusväärtuste käsitlemine, kaitse planeerimine ja korraldamine koos Peipsi järve ja Emajõe-Suursoo loodusväärtustega on vajalik seetõttu, et selle piirkonna ökosüsteem on üks tervik ja otseselt sõltuv Peipsi järve veerežiimist. Külgnevad ja ühe süsteemina toimivad kaitstavad alad tuleb praeguse looduskaitsepoliitika kohaselt liita. Eesti kuulub Euroopa Liitu 2004. aastast ja sellega on võetud ka kohustus järgida ka Euroopa nõukogu direktiive. Eesti Vabariigi seaduste ja Euroopa direktiivide järgimine ei ole otsustatav ühe omavalitsuse tasemel. Piirissaare kaitse alla võtmise otsuse kehtetuks tunnistamiseks (kuna tegemist on olemasoleva kaitsealaga) oleks vastavalt looduskaitseseaduse §-le 13 tarvis läbida samad protseduurid, mis kaitsealade moodustamise puhul (LKS § 8 ja 9), mille kohaselt peab olema põhjendus ala kaitse alt maha võtmiseks. Natura 2000 võrgustiku alade puhul peab selleks olema ka teaduslikult tõendatav põhjendus. Maade lõpliku väljaarvamise üle</p>
--	----------------------------------	---

		<p>kujundab Keskkonnaamet seisukoha pärast kõikide arvamuste laekumist. Pärast volikoguga kohtumist ja ettepanekute kaalumist jäeti Piirissaare idaossa jäävad hoonestusalad looduskaitseliste väärtuste puudumise tõttu kaitsealast välja.</p>
Piirissaare Vallavolikogu	<p>Vallavolikogu esimees korraldas Piirissaare rahvakoosoleku (22.06.2011), millest protokoll järgi võttis osa 65 isikut. Allkirjad kogu Piirissaare kaitse alt väljaarvamise kohta on andnud 84 isikut. Protokollis oli märgitud, et Piirissaare Natura 2000 võrgustiku alade nimekirja lisamise osas 2004. a mingit arutelu ei toimunud. Oli ettepanek avalikustamise aja pikendamiseks 1. augustini 2011. Rahvakoosolekul jõuti seisukohale, et piiranguid kehtestab Piirissaare vallavalitsus, mitte Keskkonnaamet. Protokollis on märgitud, et saart ei tohi osadeks jagada. Kaitse-eeskirja eelnõule ollakse vastu (selgitusi esitatud ei ole). Maaomanik leiab, et saar peab olema tervikuna piirangutevaba. Elanikud leiavad, et saare elu korraldamisega peavad tegelema elanikud ise. Protokollis viimastes punktides on kirjeldatud, kuidas on hääletatud Peipsiveere kaitseala ja Natura 2000 võrgustikust tulenevate piirangute vastu (nimetatud seisukohtade põhjendusi ei ole esitatud).</p>	<p>Toonase Tartumaa keskkonnateenistuse arhiivi dokumentidest võib järeldada, et 2004. a saadeti eraldi kirjad nendele maaomanikele, kelle maaüksuse osas tehti esimest korda ettepanek võtta ala kaitse alla, sh kaasata Natura 2000 võrgustikku. Olemasolevate kaitsealade puhul maaomanikele eraldi kirju ei saadetud, kuna Natura 2000 võrgustikku arvamine ei ole uue kaitseala moodustamine ning kaitsekorras muudatusi selle käigus ei tehtud. Piirissaarel kehtis selleks hetkeks juba kaitsekord ning seepärast maaomanikele kirju ei saadetud, kuid kõikidele kohalikele omavalitsustele jagati Natura eelvalikualade kaardid ning need olid 2004. a veebruaris</p>

		<p>tutvumiseks ka vallamajades, lisaks Tartumaa keskkonnateenistuses ja interneti vahendusel Maaameti koduleheküljel. Avalikustamistähtaeg a pikendati 1. augustini 2011. Paljud teemad on kohaliku omavalitsuse reguleerida, kuid riikliku kaitseala puhul ei ole tegemist üksnes kohaliku elu puudutava küsimusega. Peipsiveere kaitseala kaitse-eeskirja eelnõu järgi on Piirissaarele moodustatud saare terviklikkust arvestades omaette vööndid ega ole saart arvatud mõnda suuremasse vööndisse. Erinevad vööndid saarel tulenevad saare idaossa (kuhu jäävad hoonestusalad) kavandatud leebemast kaitsekorrast ning lääneossa kavandatud rangemast kaitsekorrast ning erinevatest kaitse eesmärkidest. Toonasele Riiklikule Looduskaitsekeskusele on edastatud Piirissaare Vallavolikogu 10.10.2007 protokoll, kust selgub, et volikogu on arutanud Piirissaare kaitseala uue kaitse-eeskirja eelnõud, olles seejuures teadlik ka</p>
--	--	--

		<p>asjaolust, et ala on kaasatud Natura 2000 võrgustikku. Nimetatud 2007. a protokollis on märgitud, et volikogu tegi ise ettepaneku keelata kaitseala valitseja nõusolekuta teede, uute ehitiste jms rajamise. Samuti tehti 2007. a protokollis ettepanek jahipidamise keelamiseks saarel. Kuna põhjendusi volikogu 2007. a seisukohtade muutusteks ega maaomaniku praegustele seisukohtadele ei esitatud, siis ei saa kaitseala valitseja sisuliselt nendega arvestada. Keskkonnaamet ei ole takistanud ega takista ka edaspidi saare elu korraldamist selles ulatuses, mis on seadustega lubatud. Keskkonnaamet teeb ettepaneku vallavalitsuse ja -volikoguga koosoleku korraldamiseks. Pärast volikoguga kohtumist ja ettepanekute kaalumist jäeti Piirissaare idaosa hoonestusalad looduskaitseliste väärtuste puudumise tõttu kaitsealast välja.</p>
Piirissaare Vallavolikogu	Edastati 21. juunil 2011 toimunud volikogu istungi protokoll nr 5. Nimetatud protokollis oli märgitud, et maaomanik ei soovi võõraste inimeste sissetungi saarerahva ellu. Teise maaomaniku väitel	Keskkonnaametil ei ole soovi muuta aastasadade jooksul kujunenud saare elanike elulaadi,

	<p>on ühinemine Peipsiveere looduskaitsealaga kahtlane teema ja võib-olla peavad elanikud hiljem seda sammu kahetsema. Volikogu esimees märgib, et juba praegu on inimestele seatud kalapüügiipiiranguid ning ei ole teada, mida toob kaasa Peipsiveere looduskaitsealaga liitumine. Kardetakse kalapüügi täielikku keelamist. Volikogu leidis, et Piirissaare valla ühinemist Peipsiveere looduskaitsealaga ei ole saare elanikele tarvis, ning otsustas 22. juunil 2011 kutsuda kokku rahvakoosoleku.</p>	<p>parim oleks kui suudetaks koos elanikkonnaga säilitada senist traditsioonilist elulaadi. Uusi elanikke on Piirissaarele aeg-ajalt elama asunud, kuid see oli ja on jätkuvalt maaomanike otsustada, kellele oma kinnistuid müüakse, kingitakse, pärandatakse, renditakse või kasutada antakse. Riik ei korralda eramaade omandisuhteid Piirissaarel. Piirissaare saarvald liidetakse Peipsiveere kaitsealale Emajõe-Peipsi piirkonna loodusväärtuste kaitse käsitlemiseks tervikliku süsteemina ning see ei mõjuta kuidagi Piirissaare toimimist saarvalla ehk iseseisva administratiivüksuse na. Põhjendamatu on kartus, et uue kaitse-eeskirjaga seatakse lisapiiranguid kalapüügile või Piirissaare kaluritele. Seda rõhutati ka 1. juunil 2011 Piirissaare Vallavalitsuses toimunud Peipsiveere looduskaitseala kaitse-eeskirja eelnõud tutvustaval infopäeval. Samasisuline informatsioon on esitatud kaitse-eeskirja tekstis ning ka infopäeva</p>
--	---	--

		venekeelsetel ettekandeslaididel. Kalapüük jätkub kõigil kaitsealale jäävatel veekogudel vastavalt kalapüügiseadusele, mis kehtib kogu Eestis. Pärast volikoguga kohtumist ja ettepanekute kaalumist jäeti Piirissaare idaosa hoonestusalad looduskaitseliste väärtuste puudumise tõttu kaitsealast välja.
--	--	--

Pärast kirjadele vastamist toimus Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regiooni Tartu kontoris 25. augustil 2011. a kaitse-eeskirja eelnõu avalik arutelu, kus osales 17 isikut.

	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus
Arvamuse esitaja		
Meeksi Vallavalitsus	Küsis küsimuse sihtkaitsevööndi ja piiranguvööndi asukoha kohta Meerapalu külas ja tundis huvi, kas hoonestusalasid on kaitsealale liidetud. Kui palju langeb kaitseala loomise kohaliku omavalitsuse tulubaas?	Uusi hoonestusalasid Meeksi valla territooriumil, v.a Kübassaare maaüksus, Peipsiveere looduskaitsealaga ei liidetud. Ka Kübassaare maaüksuse puhul ei ole tegu inimeste alalise elupaigaga ning maaomanik on avalikustamise kirja kätte saanud ega ole vastuväiteid kaitseala kohta esitanud. Kohalikule omavalitsusele saadeti tulubaasi muutumise arvutused.
Maaomanik Piirissaare vallas	Ettepanek kaaluda, kas oleks võimalik reguleerida jetidega sõitu, sest kaitsealal ei tohiks see lubatud olla. Nimetada eeskirjas ka Lämmijärve nagu Peipsi järve, sest osa	Peipsi järve puhul on tegemist laevatitava veekoguga, seega peaks jetidega

	kaitsealast jääb ka Lämmijärve territooriumile.	sõitmise piiranguks olema ka tugevad looduskaitseelised põhjendused – praegu ei ole neid tuvastatud. Lisaks oleks paindlikum, kui veekogudel reguleeritaks liiklemist maavanema korraldusega, mitte kaitse-eeskirjaga, kuna asjaolude muutumisel on kaitse-eeskirja muuta keeruline ning ajakulukas. Kuna Lämmijärv on üks osa Peipsi järvest ja Lämmijärvel ei ole veekogude registris eraldi veekogu koodi, siis puudub vajadus Lämmijärve eraldi käsitlemiseks kaitse-eeskirjas. Eelnevalt tulenevalt kehtivad Lämmijärvel kõik samad regulatsioonid, mis Peipsi järvel.
Piirissaare Vallavalitsus	Uuris helikopteri maandamise võimalust hädavajaduse korral kaitseala territooriumil.	Päätetöodel vajaliku tehnika kasutamine on lubatud teiste õigusaktide alusel ja seda ei saa keelata kaitsealadel kaitse-eeskirjaga. Seega on hädajuhtumi korral kogu kaitseala territooriumil võimalik tehnikaga liikuda. Eriolukordades, mis pole otseselt seotud hädajuhtumitega, saab kaitseala valitseja aga loa väljastamisel kaaluda, kas tegevusel oleks negatiivset mõju kaitseväärtustele. Ilmselt ei ole helikopteri maandumine poollooduslikule niidule

		mõnel korral aastas kaitseväärtustele ohuks.
Maaomanik Emajõe-Suursoos	Küsimuse kaitsealade piiride tähistamise viisi kohta.	Kaitseala piiritlemine peab toimuma võimaluse korral mööda looduses eristatavaid piire, sh loetakse selleks ka kinnistu piiri, mis ei pruugi alati looduses reaalselt nähtav olla. Mõningal juhul kasutatakse ka kõlviku piire või sirget kahe määratletava punkti vahel. Välispiiri tähistatakse viisil, millest oleks looduses liikujatel võimalik aru saada. Kõik nurgapunktid tuleb tähistada, muu piir vastavalt vajadusele ja võimalustele. Piirisihte spetsiaalselt kaitseala pärast sisse ei raiuta.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).
3. Rahvusvahelise tähtsusega märgalade, eriti veelindude elupaikade konventsiooni artikli 2 lõikega 1, mille kohaselt on Emajõe-Suursoo ja Piirissaar alates 1997. aastast rahvusvahelise tähtsusega märgalad (Ramsari ala).

EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomise annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, mil määral tema territooriumil leidub loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615-k „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 1 alapunktist 3 hõlmab looduskaitseala Emajõe suudmeala ja

Piirissaare linnuala ning punkti 2 alapunktist 36 Emajõe-Suursoo loodusala. Seetõttu tuleb tegevuste kavandamisel hinnata nende mõju kaitse eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta käivaid erisusi.

Emajõe-Suursoo loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni otsusega 2008/24/EÜ, 12. november 2007, millega võetakse vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri K(2007) 5402 all, ELT L 12, 15.01.2008 lk 118–382).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult esinevate linnuliikide kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Peipsiveere looduskaitsealal on olulisteks kaitse-eesmärkideks mitmete linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliikide kaitse.

Peale määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek Emajõe-Suursoo loodusala ning Emajõe suudmeala ja Piirissaare linnuala piiride muutmiseks.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määruse kaitse eesmärkide täiendamine metsa ja soo elupaigatüüpidega aitab kaasa väärtuslike elupaikade säilitamisele ja nende soodsa seisundi saavutamisele, samuti kaitsealuste liikide kaitsele.

Uue kaitse eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt toodud eesmärkide saavutamist, säilitades ja kaitstes kaitsealuste liikide ja rändlinnuliikide elupaiku.

Peipsiveere looduskaitseala on enamikus osas juba riikliku kaitse all, mistõttu puuduvad määruse jõustumisel olulised mõjud sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, regionaalarengule ja majandusele. Riigiasutuste ning kohaliku omavalitsuse korraldusele avaldab määrus mõju ennekõike eelarveliste vahendite kasutamise kaudu, mis on kirjeldatud allpool. Lisaks suureneb mõningal määral ka halduskoormus, kuna kaitsealal tegutsemiseks (detailemad tegevused toodud ptk-s 2.5.3) tuleb enne haldusakti väljastamist saada nõusolek kaitseala valitsejalt.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohalikele omavalitsustele maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus

kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1 kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Kaitsekorra muutustega seoses väheneb Võnnu valla maamaksutulu määruse jõustumisega 5730 eurot aastas, Mäksa valla maamaksutulu 4368 eurot aastas, Vara valla maamaksutulu 2260 eurot aastas, Luunja valla maamaksutulu 1490 eurot aastas, Meeksi valla maamaksutulu 3434 eurot aastas ja Piirissaare valla maamaksutulu 1554 eurot aastas. Kokku väheneb omavalitsuste maamaksutulu 17 282 eurot aastas. Määruse jõustumine ei too kaasa organisatsioonilisi muudatusi.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisaja väärtusele vastava tasu eest. Kaitseala kaitse-eeskirja menetlemise ajal laekus üks ettepanek sihtkaitsevööndi piirangutega osa maa riigile omandamise kohta. Sihtkaitsevöönditesse jäävate eramaade pindala on 272 ha. Viimaste tehingute põhjal arvatud keskmine hind metsamaal on 1610 eur/ha, muul maal ja rohumaal 690 eur/ha ning Peipsi järvega piirnevatel ehituspotentsiaali omavatel maatulundusmaa sihtotstarbega kinnistutel 6052 eur/ha.

Peipsiveere looduskaitsealal on hinnanguliselt tarvis taastada ja hooldada 146 ha poollooduslikke kooslusi. Tulenevalt keskkonnaministri 1. juuni 2004. a määrusest nr 62 „Loodushoiutoetuse taotlemise, taotluse läbivaatamise ja toetuse maksmise kord, nõuded toetuse maksmiseks ja toetuse määrad“ jäävad koosluste hooldamise ja taastamistööde määrad vahemikku 147 eur/ha kuni 435 eur/ha. Natura 2000 alal asuva erametsamaa omanikule antakse toetust, et kompenseerida erametsaomanikule Natura 2000 metsaalade majandamisest saamata jäänud tulu. Metsatoetuse määrad tulenevad põllumajandusministri 11. märtsi 2010. a määrusest nr 26 „Natura 2000 alal asuva erametsamaa kohta antava toetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord“ ning on piiranguvööndis asuva metsaala ühe hektari kohta 60,08 eurot aastas ja sihtkaitsevööndis asuva metsaala ühe hektari kohta 109,93 eurot aastas. Kaitseala piiranguvöönditesse jääb metsatoetuse kõlbulikke alasid 368 ha ja sihtkaitsevööndisse 52 ha.

6. Määruse jõustumine

Käesolev määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Käesoleva määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministeriumid on kooskõlastanud eelnõude infosüsteemis EIS eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul

eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

Keit Pentus-Rosimannus
Keskkonnaminister